

ΟΙ 48 ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ

Δ

Υ

Ν

Α

Μ

Η

Σ

ROBERT GREENE

ΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ
JOOST ELFFERS

μετάφραση
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΛΙΘΑΡΗΣ

διόπτρα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες..... 27

Πρόλογος..... 29

Νόμος 1

Ποτέ μην επισκιάζετε τον αφέντη 41

Πάντα να κάνετε αυτούς που είναι πάνω από εσάς να αισθάνονται άνετα και ανώτεροι. Όταν επιθυμείτε να τους ευχαριστήσετε και να τους εντυπωσιάσετε, μην το παρακάνετε επιδεικνύοντας τα ταλέντα σας, επειδή ίσως πετύχετε το αντίθετο - να προκαλέσετε φόβο και ανασφάλεια. Κάνετε τους αφέντες σας να μοιάζουν πιο λαμπροί απ' ό,τι είναι και θα φτάσετε στο απόγειο της δύναμης.

Νόμος 2

Ποτέ μην εμπιστεύεστε υπερβολικά τους φίλους, μάθετε πώς να χρησιμοποιείτε τους εχθρούς..... 51

Να προσέχετε τους φίλους - θα σας προδώσουν πολύ πιο γρήγορα, διότι πείθονται εύκολα να φθονήσουν. Γίνονται επίσης κακομαθημένοι και τυραννικοί. Προσλάβετε όμως έναν πρώην εχθρό και θα είναι πιο πιστός κι από φίλο, επειδή θα έχει περισσότερα να αποδείξει. Και μάλιστα, έχετε πιο πολλά να φοβηθείτε από τους φίλους παρά από τους εχθρούς. Αν δεν έχετε εχθρούς, βρείτε τρόπο να τους δημιουργήσετε.

Νόμος 3

Να κρύβετε τις προθέσεις σας 63

Να κρατάτε τους ανθρώπους σε κατάσταση αστάθειας και άγνοιας με το να μην αποκαλύπτετε ποτέ τον σκοπό πίσω από τις πράξεις σας. Αν δεν έχουν ιδέα για το τι σχεδιάζετε, τότε δεν μπορούν να προετοιμάσουν τις άμυνές τους. Οδηγήστε τους μακριά στο λάθος μονοπάτι, τυλίξτε τους σε πυκνό καπνό, και μέχρι να συνειδητοποιήσουν τις προθέσεις σας, θα είναι πολύ αργά.

Νόμος 4

Πάντα να λέτε λιγότερα

απ' όσα χρειάζονται..... 86

Όταν προσπαθείτε να εντυπωσιάσετε τους ανθρώπους με λόγια, όσο περισσότερα λέτε, τόσο πιο συνηθισμένος εμφανίζεστε, και τόσο λιγότερο έλεγχο φαίνεται να έχετε. Ακόμα κι αν λέτε κάτι το κοινότοπο, θα φανεί πρωτότυπο αν το κάνετε ασαφές, αόριστο, ρήση σφιγγός. Οι ισχυροί άνθρωποι εντυπωσιάζουν και εκφοβίζουν λέγοντας λιγότερα. Όσο πιο πολλά λέτε, τόσο πιθανότερο είναι να πείτε κάτι ανόητο.

Νόμος 5

Πολλά εξαρτώνται από τη φήμη σας -

Φυλάξτε τη με τη ζωή σας 95

Η φήμη είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της εξουσίας. Με τη φήμη και μόνο μπορείτε να εκφοβίσετε τους άλλους και να νικήσετε: όταν τη χάσετε, θα είστε ευάλωτος και θα σας επιτεθούν απ' όλες τις πλευρές. Κάνετε τη φήμη σας άσπιλη. Να είστε πάντα σε εγρήγορση για πιθανές επιθέσεις και αποτρέψτε τις προτού εκδηλωθούν. Στο μεταξύ, μάθετε να εξοντώνετε τους εχθρούς σας ανοίγοντας ρωγμές στη δική τους φήμη. Ύστερα κάνετε στην άκρη και αφήστε την κοινή γνώμη να τους κρεμάσει.

Νόμος 6

Να επιδιώκετε την προσοχή όποιο

κι αν είναι το κόστος..... 106

Όλα κρίνονται από την εμφάνισή τους: το αθέατο δεν μετράει. Μην αφήσετε ποτέ τον εαυτό σας να χαθεί στο πλήθος, λοιπόν, ή να ταφεί στη λήθη. Ξεχωρίστε. Να είστε εμφανής, όποιο κι αν είναι το κόστος. Κάνετε τον εαυτό σας μαγνήτη της προσοχής με το να εμφανίζεστε πιο σπουδαίος, πιο ζωντανός, πιο μυστηριώδης από τις χλιαρές και άτολμες μάζες.

Νόμος 7

Να βάζετε τους άλλους να δουλεύουν για εσάς,

αλλά να παίρνετε πάντα εσείς τα εύσημα..... 123

Χρησιμοποιήστε τη σοφία, τη γνώση και τον κόπο των άλλων για να προωθείτε τις δικές σας επιδιώξεις. Όχι μόνο θα γλιτώσετε πολύτιμο χρόνο και ενέργεια με την αρωγή τους, αλλά επίσης θα σας έχει ο κόσμος σαν θεό για την αποτελεσματικότητα και την ταχύτητά σας. Στο

τέλος οι βοηθοί σας θα ξεχαστούν κι εσείς θα μείνετε στη μνήμη. Μην κάνετε ποτέ ο ίδιος αυτό που μπορούν να κάνουν άλλοι για εσάς.

Νόμος 8

Να κάνετε τους άλλους να έρχονται σε εσάς -

Βάλτε δόλωμα αν χρειαστεί..... **132**

Όταν αναγκάζετε τον άλλο να ενεργήσει, εσείς έχετε τον έλεγχο. Πάντα είναι καλύτερο να κάνετε τον αντίπαλό σας να έρχεται σε εσάς, εγκαταλείποντας παράλληλα τα δικά του σχέδια. Δελεάστε τον με μυθικά κέρδη - ύστερα επιτεθείτε. Εσείς έχετε όλα τα χαρτιά.

Νόμος 9

Να κερδίζετε μέσω των πράξεών σας, ποτέ

μέσω λογομαχιών..... **142**

Κάθε παροδικός θρίαμβος που νομίζετε πως πετύχατε μέσω λογομαχίας στην πραγματικότητα αποτελεί πύρρειο νίκη: Η απέχθεια και η κακή προαίρεση που θα υποδαυλίσετε είναι ισχυρότερη και διαρκέστερη από κάθε παροδική αλλαγή γνώμης. Δείχνει μεγαλύτερη δύναμη το να κάνετε τους άλλους να συζητήσουν μαζί σας μέσω των πράξεών σας, χωρίς να πείτε λέξη. Να δείχνετε, να μην αναλύετε.

Νόμος 10

Μόλυνση: Να αποφεύγετε τους δυστυχείς

και τους άτυχους..... **151**

Μπορεί να πεθάνετε από τη δυστυχία κάποιου άλλου - οι συναισθηματικές καταστάσεις είναι εξίσου μολυσματικές με τις ασθένειες. Μπορεί να αισθάνεστε ότι βοηθάτε τον άνθρωπο που πνίγεται, αλλά απλώς προκαλείτε τη δική σας καταστροφή. Οι άτυχοι μερικές φορές προσελκύουν την κακοτυχία τους· τη μεταφέρουν επίσης σε εσάς. Να σχετίζεστε αντιθέτως με τους ευτυχισμένους και τους καλότυχους.

Νόμος 11

Μάθετε να κρατάτε τους ανθρώπους εξαρτημένους

από εσάς..... **160**

Για να διατηρήσετε την ανεξαρτησία σας, πρέπει πάντα να σας χρειάζονται και να σας θέλουν. Όσο πιο πολύ βασίζονται πάνω σας, τόσο περισσότερη ελευθερία θα έχετε. Κάνετε τους ανθρώπους να εξαρτώνται από εσάς για

την ευτυχία και την ευμάρειά σας και δεν θα έχετε να φοβηθείτε τίποτα. Ποτέ μην τους διδάσκετε τόσα ώστε να μπορούν να προχωρήσουν χωρίς εσάς.

Νόμος 12

Να χρησιμοποιείτε επιλεκτική ειλικρίνεια και γενναιοδωρία για να αφοπλίζετε το θύμα σας..... **170**

Μια ειλικρινής και έντιμη κίνηση θα καλύψει δεκάδες ανέντιμες. Χειρονομίες ειλικρίνειας και εντιμότητας εκ βάθους καρδίας θα αφοπλίσουν ακόμα και τους πιο καχύποπτους. Από τη στιγμή που η επιλεκτική ειλικρίνειά σας θα ανοίξει μια ρωγμή στην αρματωσιά τους, θα μπορείτε να τους εξαπατάτε και να τους χειραγωγείτε κατά βούληση. Ένα δώρο την κατάλληλη χρονική στιγμή -ένας Δούρειος Ίππος- θα εξυπηρετήσει τον ίδιο σκοπό.

Νόμος 13

Όταν ζητάτε βοήθεια, να απευθύνεστε στο συμφέρον των άλλων, όχι στο θέμα του ελέους ή της ευγνωμοσύνης..... **180**

Αν χρειαστεί να στραφείτε σε έναν σύμμαχο για βοήθεια, μην κάνετε τον κόπο να του θυμίσετε τη συμπαράσταση και τις καλές πράξεις σας του παρελθόντος. Θα βρει τρόπο να σας αγνοήσει. Αντιθέτως, αποκαλύψτε κάτι στην παράκλησή σας ή στη συμμαχία σας μαζί του που θα τον ωφελήσει και τονίστε το υπέρμετρα. Θα ανταποκριθεί με ενθουσιασμό όταν δει ότι έχει κάτι να κερδίσει.

Νόμος 14

Να εμφανίζεστε σαν φίλος, να δουλεύετε σαν κατάσκοπος..... **189**

Είναι κρίσιμης σημασίας να γνωρίζετε τον αντίπαλό σας. Χρησιμοποιήστε κατασκόπους για να συγκεντρώσετε πολύτιμες πληροφορίες με τις οποίες θα είστε ένα βήμα μπροστά. Ακόμα καλύτερα: Παίξτε εσείς ο ίδιος τον κατάσκοπο. Στις ευγενικές κοινωνικές συναναστροφές, μάθετε πώς να ψαρεύετε πληροφορίες. Με έμμεσες ερωτήσεις κάνετε τους ανθρώπους να αποκαλύψουν τις αδυναμίες και τις προθέσεις τους. Δεν υπάρχει περίπτωση που να μην αποτελεί ευκαιρία για έντεχνη κατασκοπεία.

Νόμος 15

Να συντρίβετε ολοκληρωτικά τον εχθρό σας..... 197

Όλοι οι μεγάλοι ηγέτες από τον Μωσή κι έπειτα γνωρίζουν ότι ο επίφοβος εχθρός πρέπει να συντρίβεται ολοκληρωτικά. (Μερικοί το έμαθαν αυτό με τον δύσκολο τρόπο.) Αν έχει απομείνει αναμμένο έστω και ένα αποκαΐδι, όσο αμυδρά κι αν σιγοκαίει, τελικά θα ξεσπάσει πυρκαγιά. Περισσότερα έχουν χαθεί όταν κάποιος δεν έκανε ολόκληρη τη δουλειά παρά όσα χάθηκαν με τον ολοκληρωτικό αφανισμό. Ο εχθρός θα ανακάμψει και θα ζητήσει εκδίκηση. Συντρίψτε τον, όχι μόνο στο σώμα αλλά και στο πνεύμα.

Νόμος 16

Να χρησιμοποιείτε την απουσία για να αυξήσετε τον σεβασμό και την εκτίμηση..... 208

Η μεγάλη κυκλοφορία κατεβάζει τις τιμές: Όσο πιο πολύ σας βλέπουν και σας ακούν, τόσο πιο συνηθισμένος μοιάζετε. Αν έχετε ήδη καθιερωθεί σε μια ομάδα, η προσωρινή απόσυρση από αυτήν θα τους κάνει να συζητούν πιο πολύ για εσάς, να σας θαυμάζουν ακόμα περισσότερο. Πρέπει να μάθετε πότε να φεύγετε. Δημιουργήστε αξία μέσω της σπανιότητας.

Νόμος 17

Να έχετε τους άλλους υπό την απειλή του τρόμου: Καλλιεργήστε μια ατμόσφαιρα απρόβλεπτου 219

Οι άνθρωποι είναι πλάσματα της συνήθειας με μια ακόρεστη ανάγκη να βλέπουν το οικείο στις πράξεις των άλλων. Η προβλέψιμη συμπεριφορά σας τους δίνει μια αίσθηση ελέγχου. Μεταστρέψτε την κατάσταση: Να είστε σκοπίμως απρόβλεπτος. Η συμπεριφορά που δεν μοιάζει να έχει συνέπεια ή σκοπό θα τους κρατάει μετέωρους και θα κουραστούν προσπαθώντας να εξηγήσουν τις κινήσεις σας. Αν την ωθήσετε στα άκρα, αυτή η στρατηγική μπορεί να εκφοβίσει και να τρομοκρατήσει.

Νόμος 18

Μη χιτίζετε φρούρια για να προστατευτείτε – Η απομόνωση είναι επικίνδυνη..... 229

Ο κόσμος είναι επικίνδυνος και οι εχθροί παντού – όλοι πρέπει να προστατεύσουν τον εαυτό τους. Το φρούριο μοιάζει να είναι ό,τι ασφαλέστερο. Αλλά η απομόνωση σας εκθέτει σε περισσότερους κινδύνους από εκείνους

από τους οποίους σας προστατεύει – σας αποκόπτει από πολύτιμες πληροφορίες, σας κάνει ευδιάκριτο, εύκολο στόχο. Καλύτερα να κυκλοφορείτε ανάμεσα στους ανθρώπους, να βρίσκετε συμμάχους, να αναμειγνύεστε με τον κόσμο. Το πλήθος σας καλύπτει από τους εχθρούς σας.

Νόμος 19

Να ξέρετε με ποιον έχετε να κάνετε –

Μην προσβάλλετε λάθος άνθρωπο..... 239

Υπάρχουν πολλά διαφορετικά είδη ανθρώπων στον κόσμο, και μην υποθέτετε ότι όλοι θα αντιδράσουν με τον ίδιο τρόπο στις στρατηγικές σας. Κάποιοι άνθρωποι, αν τους εξαπατήσετε ή τους υπερνικήσετε, θα περάσουν όλη τη ζωή τους αναζητώντας εκδίκηση. Είναι λύκοι με τομάρι προβάτου. Να επιλέγετε, λοιπόν, με προσοχή τα θύματα και τους αντιπάλους σας – ποτέ μην προσβάλλετε και μην εξαπατάτε τον λάθος άνθρωπο.

Νόμος 20

Μη δεσμεύεστε σε κανέναν..... 250

Ανόητος είναι αυτός που σπεύδει να διαλέξει παράταξη. Μη δεσμεύεστε σε καμία παράταξη ή αγώνα εκτός από τον εαυτό σας. Διατηρώντας την ανεξαρτησία σας, θα γίνετε ο αφέντης των άλλων ανθρώπων – θα τους βάζετε να στρέφονται ο ένας εναντίον του άλλου, θα τους κάνετε να ακολουθούν εσάς.

Νόμος 21

Να παριστάνετε το κορόιδο για να πιάσετε ένα κορόιδο –

Να δείχνετε πιο ανόητοι από το θύμα σας..... 267

Σε κανέναν δεν αρέσει να νιώθει πιο ανόητος από τους άλλους. Το κόλπο, λοιπόν, είναι να κάνετε το θύμα σας να νιώθει έξυπνο – και όχι απλώς έξυπνο, αλλά έξυπνότερο από εσάς. Από τη στιγμή που θα πειστεί για αυτό, δεν πρόκειται να υποψιαστεί ότι έχετε απώτερα κίνητρα.

Νόμος 22

Να χρησιμοποιείτε την τακτική της παράδοσης:

Να μεταμορφώνετε την αδυναμία σε δύναμη..... 277

Όταν είστε πιο αδύναμοι, ποτέ μην πολεμάτε για χάρη της τιμής· προτιμήστε καλύτερα να παραδοθείτε. Η παράδοση σας δίνει χρόνο να ανακάμψετε· χρόνο να βασανίσετε και να εκνευρίσετε τον κατακτητή σας, χρόνο να

περιμένετε για να καμφθεί η δύναμή του. Μην του δώσετε την ικανοποίηση να πολεμήσει και να σας κατατροπώσει - παραδοθείτε πρώτα. Γυρίζοντας το άλλο μάγουλο, τον εκνευρίζετε και τον ταραάζετε. Μετατρέψτε την παράδοση σε εργαλείο της δύναμης.

Νόμος 23

Να συγκεντρώνετε τις δυνάμεις σας 288

Διατηρήστε τις δυνάμεις και την ενέργειά σας κρατώντας τες συγκεντρωμένες στο ισχυρότερο σημείο τους. Θα κερδίσετε περισσότερα αν βρείτε ένα πλούσιο μεταλλείο και το σκάψετε πιο βαθιά απ' όσο αν πετάτε από το ένα ρηχό κοίτασμα στο άλλο - η ένταση πάντα είναι ανώτερη της έκτασης. Ψάχνοντας για πηγές δύναμης που θα σας πάνε πιο ψηλά, βρείτε τον έναν βασικό προσάτη, την παχιά αγελάδα που θα σας δίνει γάλα για πολύ καιρό ακόμα.

Νόμος 24

Να υποκρίνεστε τον τέλειο αυλικό..... 297

Ο τέλειος αυλικός ανθεί σε έναν κόσμο όπου τα πάντα περιστρέφονται γύρω από την εξουσία και την πολιτική επιδεξιότητα. Έχει γίνει ειδικός στην τέχνη της παραπλάνησης: κολακεύει, υποχωρεί στους ανωτέρους του και επιβάλλει την εξουσία του στους άλλους με τον πιο αδιόρατο και κομψό τρόπο. Να μάθετε και να εφαρμόζετε τους νόμους της τέχνης της αυλής, και δεν θα υπάρχουν φραγμοί στην άνοδό σας.

Νόμος 25

Να αναδημιουργείτε τον εαυτό σας 317

Μην αποδέχεστε τους ρόλους που σας επιβάλλει η κοινωνία. Αναδημιουργήστε τον εαυτό σας διαμορφώνοντας μια νέα ταυτότητα, η οποία προσελκύει την προσοχή και δεν κάνει ποτέ το κοινό να πλήξει. Γίνετε ο αφέντης της εικόνας σας αντί να αφήσετε άλλους να την ορίσουν για εσάς. Εισάγετε δραματικά τεχνάσματα στις δημόσιες κινήσεις και πράξεις σας - η δύναμή σας θα τονωθεί και ο χαρακτήρας σας θα φαίνεται πιο σπουδαίος.

Νόμος 26

Να έχετε τα χέρια σας καθαρά..... 330

Πρέπει να φαίνεστε πρότυπο ευγένειας και αποτελεσματικότητας: Τα χέρια σας δεν τα λερώνουν ποτέ λάθη και ρυπαρές πράξεις. Διατηρήστε

αυτή την αφεγάδιαστη εμφάνιση χρησιμοποιώντας άλλους ως αποδιοπομπαίο τράγο και βιτρίνα για να κρύβετε την ανάμειξή σας.

Νόμος 27

Να παίζετε με την ανάγκη που έχουν οι άνθρωποι να πιστέψουν έτσι ώστε να δημιουργήσετε ένα κοινό με σχεδόν θρησκευτική λατρεία..... 352

Οι άνθρωποι έχουν τεράστια επιθυμία να πιστέψουν σε κάτι. Γίνετε η εστία αυτής της επιθυμίας, προσφέροντάς τους έναν σκοπό, μια καινούρια πίστη για να την ακολουθήσουν. Τα λόγια σας να είναι ασαφή αλλά γεμάτα υποσχέσεις· τονίστε τον ενθουσιασμό έναντι του ορθολογισμού και της καθαρής σκέψης. Δώστε στους νέους οπαδούς σας τελετές να τελούν, ζητήστε τους να κάνουν θυσίες για εσάς. Χωρίς οργανωμένη θρησκεία και μεγαλεπήβολους στόχους, το νέο σύστημα πεποιθήσεών σας θα σας εξασφαλίσει τεράστια εξουσία.

Νόμος 28

Να αναλαμβάνετε δράση με τόλμη 370

Αν δεν είστε σίγουρος για μια κατεύθυνση, μην την ακολουθήσετε. Οι αμφιβολίες και οι δισταγμοί σας θα μολύνουν την πορεία σας. Η δειλία είναι επικίνδυνη: Καλύτερα να προχωρήσετε με τόλμη. Όποιο λάθος κι αν διαπράξετε μέσω του θάρρους, διορθώνεται με περισσότερο θάρρος. Όλοι θαυμάζουν τους τολμηρούς· κανένας δεν τιμά τους συνεσταλμένους.

Νόμος 29

Να προσχεδιάζετε ως το τέλος..... 383

Το τέλος είναι το παν. Να προσχεδιάζετε ως προς αυτό, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις πιθανές συνέπειες, εμπόδια και αναποδιές που μπορεί να ανατρέψουν τη σκληρή δουλειά σας και να δώσουν τη δόξα σε άλλους. Προσχεδιάζοντας ως το τέλος, δεν θα σας υπερνικούν οι περιστάσεις και θα ξέρετε πότε να σταματήσετε. Καθοδηγήστε ήρεμα την τύχη και ορίστε το μέλλον με το να σκέφτεστε για το μέλλον εκ των προτέρων.

Νόμος 30

Κάνετε τα επιτεύγματά σας να φαντάζουν άκοπα..... 396

Οι πράξεις σας πρέπει να δείχνουν ότι είναι φυσικές και εκτελούνται με ευκολία. Όλος ο κόπος και η εξάσκηση που χρειάστηκαν, και επίσης

όλα τα έξυπνα τεχνάσματα, πρέπει να αποκρύπτονται. Όταν ενεργείτε, να ενεργείτε άκοπα, σαν να μπορείτε να κάνετε πολύ περισσότερα. Αποφύγετε τον πειρασμό να αποκαλύψετε πόσο σκληρά εργάζεστε - αυτό απλώς γεννά ερωτήματα. Μη διδάξετε σε κανέναν τα τρικ σας, επειδή θα χρησιμοποιηθούν εναντίον σας.

Νόμος 31

Να ελέγχετε τις επιλογές: Βάλτε τους άλλους να παίζουν με τα χαρτιά που μοιράζετε

από την τράπουλα 408

Οι καλύτερες απάτες είναι εκείνες που μοιάζουν να δίνουν στο άλλο άτομο την επιλογή: Τα θύματά σας νιώθουν ότι έχουν τον έλεγχο, αλλά στην πραγματικότητα είναι οι μαριονέτες σας. Δώστε στους ανθρώπους επιλογές που να καταλήγουν προς όφελός σας ό,τι και να επιλέξουν. Αναγκάστε τους να κάνουν επιλογές ανάμεσα στο μικρότερο από δύο κακά, που και τα δύο εξυπηρετούν τον σκοπό σας. Βάλτε τους σε δίλημμα: Θα την πατήσουν όπου και αν στραφούν.

Νόμος 32

Να αξιοποιείτε τις φαντασιώσεις των ανθρώπων..... 421

Συχνά αποφεύγουμε την αλήθεια επειδή είναι άσχημη και δυσάρεστη. Ποτέ μην επικαλείστε την αλήθεια και την πραγματικότητα παρά μόνο αν είστε προετοιμασμένοι για τον θυμό που προέρχεται από την απογοήτευση. Η ζωή είναι τόσο σκληρή και στενάχωρη, ώστε οι άνθρωποι που φτιάχνουν ρομάντζα ή δημιουργούν φαντασιώσεις είναι σαν όαση στην έρημο: Όλοι μαζεύονται κοντά τους. Θα βρείτε μεγάλη δύναμη αξιοποιώντας τις φαντασιώσεις της μάζας.

Νόμος 33

Να ανακαλύπτετε το αδύνατο σημείο του καθενός..... 433

Όλοι έχουν μια αδυναμία, μια ρωγμή στο τείχος του κάστρου. Αυτή η αδυναμία συνήθως είναι μια ανασφάλεια, ένα ανεξέλεγκτο συναίσθημα ή ανάγκη· μπορεί επίσης να είναι μια μικρή μυστική ηδονή. Σε κάθε περίπτωση, από τη στιγμή που θα τη βρείτε, είναι ένα αδύνατο σημείο που μπορείτε να το χρησιμοποιήσετε προς όφελός σας.

Νόμος 34

Να είστε μεγαλοπρεπείς με τον τρόπο σας:
Να φέρεστε σαν βασιλιάς για να σας αντιμετωπίζουν
σαν βασιλιά **450**

Ο τρόπος που φέρεστε συχνά καθορίζει τον τρόπο που θα σας φερθούν: Μακροπρόθεσμα, αν δείχνετε άξεστοι ή συνηθισμένοι, αυτό θα κάνει τους ανθρώπους να μη σας σέβονται. Διότι ο βασιλιάς σέβεται τον εαυτό του και εμπνέει τα ίδια συναισθήματα σε άλλους. Ενεργώντας ηγεμονικά και με πεποίθηση για τις δυνάμεις σας, κάνετε τον εαυτό σας να μοιάζει προορισμένος για το στέμμα.

Νόμος 35

Μάθετε καλά την τέχνη της επιλογής του χρόνου..... **463**

Ποτέ μη δείχνετε ότι βιάζεστε - η βιασύνη προδίδει έλλειψη ελέγχου επί του εαυτού σας και επί του χρόνου. Πάντα να δείχνετε υπομονετικός, σαν να ξέρετε πως τελικά όλα θα έρθουν σ' εσάς. Μάθετε να εντοπίζετε τη σωστή στιγμή· πρέπει να μυρίζετε το πνεύμα των καιρών, τις τάσεις που θα σας μεταφέρουν στην εξουσία. Μάθετε να στέκεστε πίσω όταν ο καιρός δεν έχει ωριμάσει ακόμη και να χτυπάτε αλύπητα όταν έχει αποδώσει καρπούς.

Νόμος 36

Να αποστρέψετε τα πράγματα που δεν μπορείτε
να έχετε: Η καλύτερη εκδίκηση είναι να τα αγνοείτε **477**

Όταν αναγνωρίζετε ένα ασημαντό πρόβλημα, του δίνετε υπόσταση και βάση. Όσο περισσότερη σημασία δίνετε σε έναν εχθρό, τόσο πιο ισχυρό τον κάνετε· κι ένα μικρό λαθάκι συχνά γίνεται χειρότερο και πιο ορατό όταν προσπαθείτε να το διορθώσετε. Μερικές φορές καλύτερα να αφήνετε τα πράγματα στην ησυχία τους. Αν υπάρχει κάτι που θέλετε αλλά δεν μπορείτε να αποκτήσετε, δείξτε ότι το περιφρονείτε. Όσο λιγότερο ενδιαφέρον φανερώνετε, τόσο πιο ανώτερος δείχνετε.

Νόμος 37

Να δημιουργείτε εντυπωσιακά θεάματα..... **491**

Οι χτυπητές εικόνες και οι μεγαλοπρεπείς συμβολικές χειρονομίες δημιουργούν την αύρα της δύναμης - όλοι ανταποκρίνονται σε αυτές. Να σκηνοθετείτε, λοιπόν, θεάματα για τους γύρω σας, γεμάτα συναρπαστικές

παραστάσεις και φαντασμαγορικά σύμβολα που θα εξυψώνουν την παρουσία σας. Θαμπωμένοι καθώς θα είναι από την εικόνα, δεν θα προσέξουν τι πραγματικά ετοιμάζετε.

Νόμος 38

Να σκέφτεστε όπως σας αρέσει, αλλά να φέρεστε

όπως οι άλλοι..... 503

Αν δείχνετε συνεχώς ότι πηγαίνετε κόντρα στην εποχή σας, επιδεικνύοντας τις αντισυμβατικές ιδέες σας και τους ανορθόδοξους τρόπους σας, ο κόσμος θα πιστέψει ότι το μόνο που θέλετε είναι η προσοχή και ότι τον κοιτάζετε αφ' υψηλού. Θα βρει τρόπο να σας τιμωρήσει που τον κάνετε να νιώθει κατώτερος. Είναι πολύ πιο ασφαλές να γίνεστε ένα με το πλήθος και να συμμετέχετε στις κοινές αντιλήψεις. Να μοιράζετε την πρωτοτυπία σας μόνο με ανεκτικούς φίλους και εκείνους που σίγουρα θα εκτιμήσουν τη μοναδικότητά σας.

Νόμος 39

Ταράξετε τα νερά για να πιάσετε ψάρια..... 515

Ο θυμός και το συναίσθημα είναι αναποτελεσματικά από πλευράς στρατηγικής. Πρέπει πάντα να μένετε ψύχραιμος και αντικειμενικός. Αλλά αν μπορείτε να κάνετε τον εχθρό σας να θυμώσει ενώ εσείς διατηρείτε τη γαλήνη σας, τότε θα κερδίσετε ένα σαφές πλεονέκτημα. Αποπροσανατολίστε τον εχθρό σας: Βρείτε το αδύνατο σημείο της ματαιοδοξίας του μέσω του οποίου μπορείτε να τον ταράξετε, και τότε θα έχετε βρει το κουμπί του.

Νόμος 40

Να απεχθάνεστε αυτά που δεν έχουν αντίτιμο..... 526

Αυτό που προσφέρεται χωρίς αντίτιμο είναι επικίνδυνο - συνήθως αφορά ή τέχνασμα ή κρυφή υποχρέωση. Αυτό που έχει αξία αξίζει να το πληρώσετε. Πληρώνοντας γι' αυτά που θέλετε, αποφεύγετε την ευγνωμοσύνη, τις ενοχές και την παραπλάνηση. Επίσης, συχνά είναι σοφό να πληρώνετε το πλήρες τίμημα - όταν ζητάτε το άριστο δεν γίνονται εκπτώσεις. Να είστε άνετος με τα χρήματά σας και να τα βάζετε σε κυκλοφορία, διότι η γενναιοδωρία είναι δείγμα και μαγνήτης εξουσίας.

Νόμος 41

Μη διαδεχτείτε έναν επιτυχημένο 548

Αυτό που γίνεται πρώτο πάντα φαίνεται καλύτερο και πιο πρωτότυπο από αυτό που έρχεται μετά. Αν διαδεχτείτε έναν λαμπρό άνθρωπο ή έχετε έναν διάσημο γονιό, θα πρέπει να κάνετε τα διπλάσια επιτεύγματα για να λάμψετε πιο δυνατά. Μη χαθείτε στη σκιά του και μην κολλήσετε σε ένα παρελθόν που δεν δημιουργήσατε εσείς: Καθιερώστε δικό σας όνομα και ταυτότητα αλλάζοντας πορεία. Εξοντώστε τον καταπιεστικό πατέρα, σπιλώστε την παρακαταθήκη του και αποκτήστε δύναμη λάμποντας με τον δικό σας τρόπο.

Νόμος 42

Επιτεθείτε στον βοσκό και τα πρόβατα θα σκορπίσουν 564

Το πρόβλημα συχνά έχει την πηγή του σε ένα μόνο, ισχυρό άτομο - τον ταραξία, τον αλαζόνα υφιστάμενο, τον διαφθορέα της καλής θέλησης. Αν αφήσετε χώρο για να δραστηριοποιηθούν τέτοιοι άνθρωποι, θα υποκύψουν κι άλλοι στην επιρροή τους. Μην περιμένετε να πολλαπλασιαστούν τα προβλήματα που προκαλούν, μην προσπαθήσετε να διαπραγματευτείτε μαζί τους - δεν έχουν σωτηρία. Εξουδετερώστε την επιρροή τους απομονώνοντας ή εξορίζοντάς τους. Χτυπήστε στην καρδιά του προβλήματος και τα πρόβατα θα σκορπίσουν.

Νόμος 43

Να επηρεάζετε την καρδιά και το μυαλό των άλλων 576

Ο καταναγκασμός προκαλεί μια αντίδραση που τελικά θα αποβεί σε βάρος σας. Πρέπει να αποπλανείτε τους άλλους ώστε να θέλουν να κινηθούν προς τη δική σας κατεύθυνση. Ο άνθρωπος τον οποίο αποπλανήσατε γίνεται πιστό πιόνι σας. Και για να αποπλανήσετε τους άλλους, πρέπει να καταπιαστείτε με την ατομική ψυχολογία και τις αδυναμίες τους. Μαλακώστε την αντίστασή τους δουλεύοντας με τα συναισθήματά τους, παίζοντας με ό,τι θεωρούν πολύτιμο και ό,τι φοβούνται. Αν αγνοείτε την καρδιά και το μυαλό των άλλων, θα μάθουν να σας μισούν.

Νόμος 44

Να αποπλίζετε και να εξοργίζετε με το Φαινόμενο του Καθρέφτη 589

Ο καθρέφτης αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, αλλά επίσης είναι το τέλειο εργαλείο εξαπάτησης. Όταν αντικατοπτρίζετε τους εχθρούς σας,

κάνοντας αυτό ακριβώς που κάνουν κι εκείνοι, δεν μπορούν να καταλάβουν τη στρατηγική σας. Το Φαινόμενο του Καθρέφτη τους κοροϊδεύει και τους εξευτελίζει, τους κάνει να αντιδρούν υπέρμετρα. Υψώνοντας έναν καθρέφτη μπροστά στην ψυχή τους, τους αποπλανάτε με την ψευδαίσθηση ότι μοιράζετε τις αξίες τους υψώνοντας έναν καθρέφτη στις πράξεις τους, τους δίνετε ένα μάθημα. Λίγοι μπορούν να αντισταθούν στη δύναμη του Φαινομένου του Καθρέφτη.

Νόμος 45

Να επαγγέλλεστε την ανάγκη για αλλαγή, αλλά να μην κάνετε ποτέ πολλές μεταρρυθμίσεις μαζί..... **614**

Όλοι καταλαβαίνουν την ανάγκη για αλλαγή στη θεωρία, αλλά στο καθημερινό επίπεδο οι άνθρωποι είναι πλάσματα της συνήθειας. Η πολύ μεγάλη δόση καινοτομιών είναι τραυματική και θα οδηγήσει σε εξέγερση. Αν είστε καινούριος σε μια θέση εξουσίας ή αν είστε ένας ξένος που προσπαθεί να δημιουργήσει μια βάση υποστήριξης, να επιδεικνύετε τον σεβασμό σας στις παλιές καταστάσεις. Αν η αλλαγή είναι αναγκαία, κάνετε τη να φανεί ως μια ήπια βελτίωση του παρελθόντος.

Νόμος 46

Ποτέ μη δείχνετε υπερβολικά τέλειοι..... **627**

Το να δείχνετε καλύτεροι από τους άλλους είναι πάντα επικίνδυνο, αλλά το πιο επικίνδυνο είναι να δείχνετε ότι δεν έχετε ελαττώματα ή αδυναμίες. Ο φθόνος δημιουργεί σιωπηλούς εχθρούς. Είναι έξυπνη κίνηση να επιδεικνύετε ελαττώματα πού και πού και να παραδέχεστε ότι έχετε ακίνδυνα ψεγάδια, έτσι ώστε να αποκρούετε τον φθόνο και να φαίνεστε πιο ανθρωπίνιοι και προσιτοί. Μόνο οι θεοί και οι νεκροί μπορούν να δείχνουν τέλειοι ατιμωρητί.

Νόμος 47

Μην πηγαίνετε πέρα από το σημείο όπου στοχεύατε στη νίκη, μάθετε πότε να σταματάτε..... **643**

Η στιγμή της νίκης είναι συχνά η στιγμή του μεγαλύτερου κινδύνου. Πάνω στην έξαψη της νίκης, η αλαζονεία και η υπερβολική σιγουριά μπορούν να σας ωθήσουν πέρα από τον στόχο που βάλατε, κι αν το παρακάνετε, τότε θα κάνετε περισσότερους εχθρούς από εκείνους που νικήσατε. Μην αφήσετε την επιτυχία να σας φουσκώσει τα μυαλά. Δεν υπάρχει υποκατάστατο για

τη στρατηγική και τον προσεκτικό σχεδιασμό. Βάλτε έναν στόχο, κι όταν τον φτάσετε, σταματήστε.

Νόμος 48

Να είστε άμορφοι..... 656

Παίρνοντας μορφή, έχοντας ορατό σχέδιο, ανοίγετε χώρο για επίθεση. Αντί να πάρετε μια μορφή που μπορεί να αρπάξει ο εχθρός σας, να είστε ευπροσάρμοστοι και σε κίνηση. Αποδεχτείτε το γεγονός ότι τίποτα δεν είναι βέβαιο και κανένας νόμος δεν είναι μόνιμος. Ο καλύτερος τρόπος για να προστατευτείτε είναι να είστε ρευστοί και άμορφοι σαν το νερό· ποτέ μη στοιχηματίζετε στη σταθερότητα ή σε μια διαρκή τάξη. Όλα αλλάζουν.

Επιλεγμένη βιβλιογραφία..... 675

Τα αποσπάσματα της Βίβλου στην ελληνική έκδοση προέρχονται από τη μετάφραση του αρχιμανδρίτη Νεόφυτου Βάμβα, Ελληνική Βιβλική Εταιρεία.

A Treasury of Jewish Folklore του Nathan Ausubel. Copyright © 1948, 1976 από την Crown Publishers, Inc. Αναδημοσιεύεται με την άδεια της Crown Publishers, Inc.

The Chinese Looking Glass του Dennis Bloodworth. Copyright © 1966, 1967 από τον Dennis Bloodworth. Με την άδεια των Ferrar, Straus και Giroux.

The Book of the Courtier του Baldesar Castiglione, μτφρ. George Bull. Penguin Books (Λονδίνο). Copyright © George Bull, 1967.

The Golden Dream: Seekers of El Dorado του Walker Chapman. Bobbs-Merrill. Copyright © 1967 από τον Walker Chapman.

The Borgias του Ivan Cloulas, μτφρ. Gilda Roberts. Franklin Watts, Inc. Copyright © 1987 από τη Librairie Artheme Fayard. Copyright μετάφρασης © 1989 από τη Franklin Watts, Inc.

Various Fables from Various Places, επιμ. Diane Di Prima. Capricorn Books / G. P. Putnam's Sons. © 1960 G. P. Putnam's Sons.

Armenian Folk-tales and Fables, μτφρ. Charles Downing. Oxford University Press. © Charles Downing 1972.

The Little, Brown Book of Anecdotes, επιμ. Clifton Fadiman. Little, Brown and Company. Copyright © 1985 από τη Little, Brown and Company (Inc.)

The Power of the Charlatan της Grete de Francesco, μτφρ. Miriam Beard. Copyright, 1939, από τη Yale University Press. Με την άδεια της Yale University Press.

The Oracle: A Manual of the Art of Discretion του Baltasar Gracián, μτφρ. L. B. Walton. Orion Press.

Behind the Scenes of Royal Palaces in Korea (Yi Dynasty) του Ha Tae-hung. Copyright © 1983 από τον Ha Tae-hung. Με την άδεια της Yonsei University Press, Σεούλ.

The Histories by Herodotus, μτφρ. Aubrey de Sélincourt, αναθεωρημένη από τον A. R. Burn. Penguin Books (Λονδίνο). Copyright © the Estate of Aubrey de Sélincourt, 1954. Copyright © A. R. Burn, 1972.

Hollywood του Garson Kanin (Viking). Copyright © 1967, 1974 από την T. F.T. Corporation.

Fables from Africa, ανθολόγηση Jan Knappert. Evan Brothers Limited (Λονδίνο). Ανθολογία © 1980 Jan Knappert.

- The Great Fables of All Nations*, επιλογή Manuel Komroff· Tudor Publishing Company. Copyright © 1928 από την Dial Press, Inc.
- Selected Fables* του Jean de La Fontaine, μτφρ. James Michie· Penguin Books (Λονδίνο). Copyright μετάφρασης © James Michie, 1979.
- The Romance of the Rose* του Guillaume de Lorris, μτφρ. Charles Dahlberg· Princeton University Press.
- The Complete Essays* του Michel de Montaigne, μτφρ. M. A. Screech· Penguin Books (Λονδίνο). Copyright μετάφρασης © M. A. Screech, 1987, 1991.
- A Book of Five Rings* του Miyamoto Musashi, μτφρ. Victor Harris· Overlook Press. Copyright © 1974 από τον Victor Harris.
- The New Oxford Annotated Bible with the Apocrypha*, αναθεωρημένη πρότυπη έκδοση, επιμ. Herbert G. May και Bruce M. Metzger· Oxford University Press. Copyright © 1973 από την Oxford University Press, Inc.
- Makers of Rome: Nine Lives* του Πλούταρχου, μτφρ. Ian Scott-Kilvert· Penguin Books (Λονδίνο). Copyright © Ian Scott-Kilvert, 1965.
- The Rise and Fall of Athens: Nine Greek Lives* του Πλούταρχου, μτφρ. Ian Scott-Kilvert· Penguin Books (Λονδίνο). Copyright © Ian Scott-Kilvert, 1960.
- Cha-no-yu: The Japanese Tea Ceremony* του A. L. Sadler· Charles E. Tuttle Company. © 1962 από την Charles E. Tuttle Co.
- Amoral Politics: The Persistent Truth of Machiavellism* του Ben-Ami Scharfstein· State University of New York Press. © 1995 State University of New York.
- Caravan of Dreams* του Idries Shah· Octagon Press (Λονδίνο). Copyright © 1970, 1980 από τον Idries Shah.
- Tales of the Dervishes* του Idries Shah. Copyright © Idries Shah, 1967. Χρησιμοποιείται με την άδεια της Penguin Putnam Inc. και της Octagon Press (Λονδίνο).
- The Craft of Power* του R. G. H. Siu· John Wiley & Sons. Copyright © 1979 από την John Wiley & Sons, Inc.
- The Subtle Ruse: The Book of Arabic Wisdom and Guile*, μτφρ. Rene R. Khawam· East-West Publications. Copyright αγγλικής μετάφρασης © 1980 από την East-West Publications (U.K.) Ltd.
- The Art of War* του Σουν Τσου, μτφρ. Thomas Cleary· Shambhala Publications. © 1988 από τον Thomas Cleary.
- The Art of War* του Σουν Τσου, μτφρ. Yuan Shibing. © 1987 από την General Tao Hanshang. Χρησιμοποιείται με την άδεια της Sterling Publishing Co., Inc., 387 Park Avenue South, New York, NY 10016.

The History of the Peloponnesian War του Θουκυδίδη, μτφρ. Rex Warner· Penguin Books (Λονδίνο). Copyright μετάφρασης Rex Warner, 1954.

The Thurber Carnival του James Thurber· HarperCollins. Copyright 1945 από τον James Thurber.

The Court Artist: On the Ancestry of the Modern Artist του Martin Warnke, μτφρ. David McLintock. Copyright μετάφρασης Maison des Sciences de l'Homme and Cambridge University Press 1993. Με την άδεια της Cambridge University Press.

The Con Game and «Yellow Kid» Weil: The Autobiography of the Famous Con Artist όπως ειπώθηκε στον W. T. Brannon· Dover Publications. Copyright © 1948 από τον W.T. Brannon.

Στην *Anna Biller* και στους γονείς μου
R.G.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Κατ' αρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Anna Biller, που με βοήθησε να επιμεληθώ και να κάνω την έρευνα γι' αυτό το βιβλίο, της οποίας οι ανεκτίμητες ιδέες έπαιξαν κρίσιμο ρόλο στη μορφή και στο περιεχόμενο των *48 νόμων*. Χωρίς αυτήν, δεν θα μπορούσε να υπάρξει τίποτε απ' όλα αυτά.

Πρέπει επίσης να ευχαριστήσω τον αγαπημένο φίλο μου Michiel Schwarz που με έκανε να ασχοληθώ με το εργαστήριο καλών τεχνών Fabrika στην Ιταλία και με σύστησε στον Joost Elffers, τον συνέταιρό μου και παραγωγό των *48 νόμων της δύναμης*. Στον πολυμήχανο κόσμο της Fabrika ο Joost κι εγώ είδαμε πόσο διαχρονικός είναι ο Machiaveli, και από τις συζητήσεις μας στη Βενετία της Ιταλίας γεννήθηκε αυτό το βιβλίο.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Henri Le Goubin, ο οποίος μου πρόσφερε άφθονες μακιαβελικές ιστορίες τόσα χρόνια, ειδικά εκείνες που αφορούν τους Γάλλους χαρακτήρες που παίζουν τόσο μεγάλο ρόλο σ' αυτό το βιβλίο.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους Les και Sumiko Biller, που μου δάνεισαν τη βιβλιοθήκη ιαπωνικής ιστορίας τους και με βοήθησαν με το τμήμα του βιβλίου που αφορά την ιαπωνική τελετή του τσαγιού. Ομοίως, πρέπει να ευχαριστήσω την καλή φίλη μου Elizabeth Yang που μου έδωσε συμβουλές για την κινεζική ιστορία.

Ένα βιβλίο σαν αυτό εξαρτάται κατά μεγάλο μέρος του από το διαθέσιμο ερευνητικό υλικό, και οφείλω ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη στην Ερευνητική Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημιακού Κολεγίου του Λος Άντζελες· πέρασα πολλές μέρες περιπλανώμενος στις ασύγκριτες συλλογές της.

Στους γονείς μου, Laurette και Stanley Green, αξίζουν άπειρα ευχαριστώ για την υπομονή και την υποστήριξή τους.

Και δεν πρέπει να ξεχάσω τον φόρο τιμής στον γάτο μου, τον Boris, που μου έκανε παρέα τις ατέλειωτες μέρες της συγγραφής.

Τέλος, στους ανθρώπους της ζωής μου που τόσο επιδέξια αξιοποίησαν το παιχνίδι της δύναμης για να με χειραγωγήσουν, να με βασανίσουν και να μου προκαλέσουν πόνο τόσο χρόνια, δεν σας κρατάω κακία και σας ευχαριστώ που μου προσφέρατε έμπνευση για τους *48 νόμους της δύναμης*.

Robert Greene

Επιπλέον, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τις Susan Petersen και Barbara Grossman, τις εκδότριες της Penguin που πίστεψαν σ' αυτό το βιβλίο· τη Molly Stern, υπεύθυνη έκδοσης, που επέβλεψε το συνολικό πρότζεκτ για τη Viking Penguin. Τη Sophia Murer, για το καινούριο κλασικό ντιζάιν της. Τον David Frankel, που επιμελήθηκε το κείμενο. Τους Roni Axelrod, Barbara Campo, Jaye Zimet, Joe Eagle, Radha Pancham, Marie Timell, Michael Fragnito και Eng-San Kho.

Robert Greene

Joost Elffers

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η αίσθηση ότι δεν έχουμε δύναμη επί των ανθρώπων και των γεγονότων γενικά μας είναι αβάσταχτη – όταν νιώθουμε ανήμποροι, νιώθουμε άσχημα. Κανένας δεν θέλει λιγότερη δύναμη· όλοι θέλουν περισσότερη. Όμως στον κόσμο σήμερα είναι επικίνδυνο να δείχνουμε ότι διψάμε για εξουσία, να κάνουμε ανοιχτά κινήσεις για την απόκτηση εξουσίας. Πρέπει να φαινόμαστε δίκαιοι και ευπρεπείς. Άρα χρειάζεται να είμαστε διακριτικοί – προσηγείς αλλά πανούργοι, δημοκρατικοί αλλά ύπουλοι.

Αυτό το παιχνίδι της συνεχούς διπροσωπίας μοιάζει πιο πολύ με τη δυναμική της εξουσίας που υπήρχε στις μηχανοραφίες των παλιών αριστοκρατικών αυλών. Σε όλη τη διάρκεια της Ιστορίας, πάντα σχηματιζόταν μια αυλή γύρω από το άτομο που είχε τη δύναμη – τον βασιλιά, τη βασίλισσα, τον αυτοκράτορα, τον ηγεμόνα. Οι αυλικοί που γέμιζαν την αυλή του βρίσκονταν σε ιδιαίτερα λεπτή θέση: Έπρεπε να υπηρετούν τον αφέντη τους, αλλά αν φέρονταν δουλοπρεπώς, τότε οι άλλοι αυλικοί γύρω τους θα το πρόσεχαν και θα στρέφονταν εναντίον τους. Επομένως, οι απόπειρές τους να κερδίσουν την εύνοια του αφέντη έπρεπε να είναι διακριτικές. Και ακόμα και οι επιδέξιοι αυλικοί που ήταν ικανοί για τέτοια διακριτικότητα έπρεπε να προστατεύονται από τους άλλους αυλικούς, οι οποίοι διαρκώς μηχανοραφούσαν για να τους παραγκωνίσουν.

Στο μεταξύ, η αυλή υποτίθεται πως αντιπροσώπευε το αποκορύφωμα του πολιτισμού και του εξευγενισμού. Οι βίαιοι ή εξόφθαλμοι ελιγμοί για την απόκτηση εξουσίας αντιμετωπιζόνταν αποδοκιμαστικά· οι αυλικοί δραστηριοποιούνταν βουβά και μυστικά ενάντια σε όσους ανάμεσά τους χρησιμοποιούσαν βία. Αυτό ήταν το δίλημμα των αυλικών: Παρόλο που έμοιαζαν να είναι υπόδειγμα κομψότητας, έπρεπε να αποδεικνύονται πονηρότεροι και να ανατρέπουν τα σχέδια των άλλων με τον πιο διακριτικό τρόπο. Ο επιτυχημένος αυλικός μάθαινε με την πάροδο του χρόνου να κινείται πάντα έμμεσα· όταν μαχαίρωνε πισώπλατα έναν αντίπαλο, το έκανε με βελούδινο

Οι αυλές, αναμφιβόλως, είναι η έδρα της ευγένειας και της καλής ανατροφής: αν δεν ήταν έτσι, θα ήταν η έδρα της σφαγής και της ερήμωσης. Αυτοί που τώρα χαμογελούν και αγκαλιάζονται μεταξύ τους θα έσπευδαν να μαχαιρωθούν αν δεν παρεμβάλλονταν οι καλοί τρόποι...

ΛΟΡΔΟΣ
ΤΣΕΣΤΕΡΦΙΛΝΤ,
1694-1773

Δεν είναι διόλου παράξενο να αποστρέφονται τα πρόβατα τα αρπακτικά πουλιά, αλλά αυτός δεν είναι λόγος για να κατακρίνουμε τα αρπακτικά πουλιά που αρπάζουν πρόβατα. Κι όταν τα πρόβατα ψιθυρίζουν μεταξύ τους, «Αυτά τα αρπακτικά πουλιά είναι όργανα του κακού, και άρα δεν μας δίνει αυτό το δικαίωμα να λέμε πως οτιδήποτε κι αν είναι αντίθετο του αρπακτικού πουλιού πρέπει να είναι καλό;», δεν υπάρχει τίποτα εκ φύσεως

γάντι στο χέρι και με το πιο γλυκό χαμόγελο στο πρόσωπο. Αντί να χρησιμοποιεί πειθαναγκασμό ή απροκάλυπτη προδοσία, ο τέλειος αυλικός κατάφερε να περνά το δικό του μέσω της αποπλάνησης, της γοητείας, της εξαπάτησης και της διακριτικής στρατηγικής, και πάντα σχεδίαζε τις επόμενες κινήσεις του. Η ζωή στην αυλή ήταν ένα παιχνίδι δίχως τέλος που απαιτούσε διαρκή επαγρύπνηση και κατάστροψη τακτικής. Ήταν ένας πολιτισμένος πόλεμος.

Σήμερα είμαστε αντιμέτωποι με ένα παράξενο παράδοξο, παρόμοιο με εκείνο του αυλικού: Όλοι πρέπει να δείχνουν πολιτισμένοι, ευπρεπείς, δημοκρατικοί και δίκαιοι. Αλλά αν τηρήσουμε υπερβολικά αυστηρά αυτούς τους κανόνες, αν τους πάρουμε εντελώς κατά γράμμα, θα μας συντρίψουν οι άλλοι γύρω μας που δεν είναι τόσο ανόητοι. Όπως έγραφε ο μεγάλος διπλωμάτης και αυλικός της Αναγέννησης Νικολό Μακιαβέλι, «Ο άνθρωπος που προσπαθεί συνεχώς να είναι καλός σίγουρα θα καταστραφεί ανάμεσα στα πλήθη των ανθρώπων που δεν είναι τόσο καλοί». Η αυλή φανταζόταν τον εαυτό της ως το αποκορύφωμα της λεπτότητας, όμως κάτω από την απαστράπτουσα επιφάνειά της μια χύτρα σκοτεινών συναισθημάτων -απληστία, φθόνος, λαγνεία, μίσος- έβραζε και κόχλαζε. Παρομοίως, ο κόσμος μας σήμερα φαντάζεται τον εαυτό του ως το αποκορύφωμα της δικαιοσύνης, όμως ακόμη ανασαλεύουν μέσα μας τα ίδια άσχημα συναισθήματα, όπως γινόταν πάντα. Το παιχνίδι είναι το ίδιο. Εξωτερικά, πρέπει να δείχνετε ότι σέβεστε τους τύπους της ευγένειας, αλλά εσωτερικά, αν δεν είστε ανόητοι, γρήγορα μαθαίνετε να είστε συνετοί και να κάνετε αυτό που συμβούλευε ο Ναπολέοντας: «Βάλτε τη σιδερένια γροθιά σας μέσα σε ένα βελούδινο γάντι». Αν, όπως οι αυλικοί των αλλοτινών καιρών, μπορέσετε να εσωτερικεύσετε τις τέχνες της παραπλάνησης και μάθετε να αποπλανείτε, να γοητεύετε, να εξαπατάτε και να ελίσσεστε διακριτικά και καλύτερα από τους αντιπάλους σας, τότε θα φτάσετε στην κορυφή της εξουσίας. Θα μπορέσετε να υποτάξετε τους ανθρώπους στο θέλημά σας, χωρίς να συνειδητοποιούν τι κάνετε. Κι αν εκείνοι δεν συνειδητοποιήσουν τι κάνετε, τότε ούτε θα σας αποστραφούν ούτε θα σας αντισταθούν.

Για κάποιους ανθρώπους, η ιδέα να παίζουν συνειδητά παιχνίδια εξουσίας -όσο έμμεσα κι αν είναι αυτά- φαίνεται σατανική,

αντικοινωνική, απομεινάρι του παρελθόντος. Πιστεύουν ότι μπορούν να ξεφύγουν από το παιχνίδι αν φερθούν με τρόπους που δεν έχουν σχέση με τη δύναμη. Πρέπει να φυλάγεστε από ανθρώπους σαν αυτούς, διότι, παρόλο που εξωτερικά εκφράζουν τέτοιες απόψεις, συχνά είναι οι πιο δεινοί παίκτες στο κυνήγι της εξουσίας. Αξιοποιούν στρατηγικές οι οποίες αποκρύπτουν έξυπνα τη φύση της χειραγώγησης που εκτυλίσσεται. Οι άνθρωποι αυτού του είδους, για παράδειγμα, συχνά επιδεικνύουν την αδυναμία και την έλλειψη εξουσίας τους σαν ένα είδος ηθικής αρετής. Όμως η πραγματική έλλειψη εξουσίας, χωρίς κανένα ιδιοτελές κίνητρο, δεν θα δημοσιοποιούσε την αδυναμία της να κερδίσει συμπόνια ή σεβασμό. Το να επιδεικνύει κανείς την αδυναμία του είναι στην πραγματικότητα μια πολύ αποτελεσματική στρατηγική, διακριτική και παραπλανητική, στο παιχνίδι της εξουσίας (βλ. Νόμο 22, Η Τακτική της Παράδοσης).

Μια άλλη στρατηγική των υποτιθέμενων αμέτοχων είναι να απαιτούν ισότητα σε κάθε πτυχή της ζωής. Όλοι πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο, όποια κι αν είναι η θέση και η δύναμή τους. Αλλά αν, προκειμένου να αποφύγετε το μίσμα της εξουσίας, επιχειρήσετε να αντιμετωπίσετε τους πάντες ισότιμα και δίκαια, τότε θα αντιμετωπίσετε το πρόβλημα ότι κάποιοι άνθρωποι κάνουν ορισμένα πράγματα καλύτερα από άλλους. Αν αντιμετωπίζουμε τους πάντες ισότιμα, αυτό σημαίνει ότι θα αγνοήσουμε τις διαφορές τους, εξυψώνοντας τους λιγότερο επιδέξιους και ταπεινώνοντας εκείνους που αριστεύουν. Και πάλι, πολλοί από αυτούς που φέρονται έτσι στην πραγματικότητα υλοποιούν μια άλλη στρατηγική εξουσίας, αναδιανέμοντας τους επαίνους των ανθρώπων με τρόπο που τον καθορίζουν οι ίδιοι.

Ένας ακόμα τρόπος να αποφύγετε το παιχνίδι θα ήταν η απόλυτη ειλικρίνεια και ευθύτητα, εφόσον μία από τις κύριες τεχνικές όσων αναζητούν την εξουσία είναι η εξαπάτηση και η μυστικότητα. Αλλά αν ήσαστε απολύτως ειλικρινείς, αναπόφευκτα θα πληγώνατε και θα προσβάλλατε πολλούς ανθρώπους, κάποιοι από τους οποίους θα επέλεγαν να σας βλάψουν σε ανταπόδοση. Κανένας τους δεν θα εκλάβει τον ειλικρινή λόγο σας ως εντελώς αντικειμενικό και απαλλαγμένο από προσωπικά κίνητρα. Και θα έχουν δίκιο: Στην πραγματικότητα, η χρήση της ειλικρίνειας είναι μια στρατηγική δύναμης,

κακό σε αυτή την άποψη - παρόλο που το αρπακτικό πτηνό θα πάρει μια απορημένη έκφραση και θα πει, «Δεν έχουμε τίποτα εναντίον αυτών των καλών προβάτων· η αλήθεια είναι ότι τα αγαπάμε· τίποτα δεν έχει τη νοστιμιά ενός τρυφερού πρόβατου».
ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΝΙΤΣΕ,
1844-1900

Το μόνο μέσο για να πετύχετε τον σκοπό σας με τους ανθρώπους είναι με τη βία και την πανουργία.

Και με την αγάπη, επίσης, λένε· αλλά αυτό σημαίνει ότι πρέπει να περιμένετε πότε θα κάνει λιακάδα, και η ζωή έχει ανάγκη την κάθε στιγμή.

ΓΙΟΧΑΝ ΒΟΛΦΓΚΑΝΓΚ
ΦΟΝ ΓΚΑΙΤΕ,
1749-1832

Το βέλος που εξαπέλυσε ο τοξότης μπορεί να σκοτώσει ένα μόνο άτομο ή και να μην το σκοτώσει. Αλλά τα στρατηγήματα που θα επινοήσει ένας σοφός μπορούν να σκοτώσουν μέχρι και τα μωρά στη μήτρα.

ΚΑΟΥΤΙΛΙΑ, Ινδός
φιλόσοφος, 3ος
αιώνας π.Χ.

που έχει ως σκοπό να πείσει τους ανθρώπους για τον ευγενή, καλόκαρδο, ανιδιοτελή χαρακτήρα σας. Είναι μια μορφή πειθούς, ακόμα και μια διακριτική μορφή εξαναγκασμού.

Τέλος, όσοι ισχυρίζονται ότι είναι αμέτοχοι μπορεί να προσποιούνται τους αφελείς για να προστατευτούν από την κατηγορία ότι κυνηγούν την εξουσία. Και πάλι πρέπει να φυλάγεστε, επειδή η εικόνα της αφέλειας μπορεί να είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος εξαπάτησης (βλ. Νόμο 21, Να δείχνετε πιο ανόητοι από το θύμα σας). Επίσης, ακόμα και η πραγματική αφέλεια δεν είναι απαλλαγμένη από το δέλεαρ της εξουσίας. Τα παιδιά μπορεί από πολλές απόψεις να είναι αφελή, αλλά συχνά δρουν από μια πηγαία ανάγκη να αποκτήσουν τον έλεγχο των γύρω τους. Τα παιδιά υποφέρουν πολύ από το αίσθημα ανημποριάς στον κόσμο των ενηλίκων και χρησιμοποιούν κάθε διαθέσιμο μέσο για να περάσει το δικό τους. Μπορεί και οι πραγματικά αθώοι άνθρωποι να επιζητούν την εξουσία και συχνά να είναι τρομερά αποτελεσματικοί σε αυτό το παιχνίδι, εφόσον δεν τους παρεμποδίζει η περίσκεψη. Και πάλι, εκείνοι που επιδεικνύουν ή προβάλλουν την αθωότητά τους είναι οι λιγότερο αθώοι.

Μπορείτε να αναγνωρίσετε αυτούς τους υποτιθέμενους αμέτοχους από τον τρόπο με τον οποίο επιδεικνύουν τα ηθικά γνωρίσματά τους, την ευλάβειά τους, την έξοχη αίσθηση δικαιοσύνης τους. Αλλά εφόσον όλοι μας διψάμε για εξουσία, και σχεδόν όλες οι πράξεις μας αποσκοπούν στην απόκτησή της, οι αμέτοχοι απλώς μας ρίχνουν στάχτη στα μάτια, αποσπώντας μας από το παιχνίδι της εξουσίας τους με το ύφος ηθικής ανωτερότητάς τους. Αν τους παρατηρήσετε από κοντά, θα δείτε ότι στην πραγματικότητα συχνά είναι οι πιο επιδέξιοι στην έμμεση χειραγώγηση, έστω κι αν κάποιος απ' αυτούς την ασκούν ασυναίσθητα. Και δεν θέλουν να έρθουν στο φως οι τακτικές που χρησιμοποιούν καθημερινά.

Αν ο κόσμος είναι σαν τεράστια αυλή που μηχανορραφεί και είμαστε παγιδευμένοι μέσα της, τότε δεν έχει νόημα να προσπαθήσετε να αρνηθείτε το παιχνίδι. Αυτό απλώς θα σας καταστήσει ανήμπορους, και η ανημποριά θα σας κάνει δυστυχείς. Αντί να παλεύετε με το αναπόφευκτο, αντί να καβγαδίζετε και να γκρινιάζετε και να νιώθετε ένοχοι, είναι πολύ καλύτερο να αριστεύσετε στη χρήση της δύναμης. Και μάλιστα, όσο καλύτερα χειρίζεστε τη δύναμη, τόσο καλύτερος φίλος, εραστής, σύζυγος και άνθρωπος γίνεστε.

Ακολουθώντας την οδό του τέλειου αυλικού (βλ. Νόμο 24), θα μάθετε πώς να κάνετε τους άλλους να νιώθουν καλύτερα με τον εαυτό τους και θα γίνετε πηγή ευχαρίστησης γι' αυτούς. Θα καταλήξουν να εξαρτώνται από τις ικανότητές σας και θα ποθούν την παρουσία σας. Μαθαίνοντας σε βάθος τους 48 νόμους αυτού του βιβλίου, θα γλιτώσετε τους άλλους από τον πόνο που προέρχεται από την αποτυχημένη χρήση της εξουσίας - από το να παίζετε με τη φωτιά χωρίς να ξέρετε τις ιδιότητές της. Αν το παιχνίδι της εξουσίας είναι αναπόδραστο, καλύτερα να είστε καλλιτέχνης παρά αρνητής ή ανίκανος.

Για να μάθετε το παιχνίδι της δύναμης, πρέπει πρώτα να έχετε έναν συγκεκριμένο τρόπο για να βλέπετε τον κόσμο, να αλλάξετε την οπτική σας γωνία. Χρειάζεται κόπος και χρόνια εξάσκησης, επειδή μεγάλο μέρος του παιχνιδιού ίσως να μη σας έρχεται φυσικά. Προαπαιτούνται ορισμένες βασικές δεξιότητες, και από τη στιγμή που θα μάθετε καλά αυτές τις δεξιότητες, θα μπορέσετε να εφαρμόζετε πιο εύκολα τους νόμους της δύναμης.

Η πιο σημαντική από αυτές τις δεξιότητες, και το κρίσιμο θεμέλιο της εξουσίας, είναι η ικανότητα να δαμάζετε τα συναισθήματά σας. Η συναισθηματική αντίδραση σε μια κατάσταση είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο για τη δύναμη, ένα λάθος που θα σας στοιχίσει πολύ περισσότερα απ' όσα μπορεί να κερδίσετε με μια προσωρινή ικανοποίηση καθώς θα εκφράζετε τα συναισθήματά σας. Τα συναισθήματα θολώνουν τη λογική, κι όταν δεν μπορείτε να δείτε καθαρά την κατάσταση, δεν μπορείτε να προετοιμαστείτε γι' αυτήν και να ανταποκριθείτε έχοντας κάποιο βαθμό ελέγχου.

Ο θυμός είναι η πιο καταστροφική απ' όλες τις συναισθηματικές αντιδράσεις, επειδή θολώνει πιο πολύ την όρασή σας. Επίσης, έχει πολλαπλασιαστική επίδραση που μονίμως κάνει τις καταστάσεις λιγότερο ελέγξιμες και δυναμώνει το πείσμα του εχθρού σας. Αν προσπαθείτε να καταστρέψετε έναν εχθρό που σας έβλαψε, είναι πολύ καλύτερο να τον κρατάτε ανυποψίαστο προσποιούμενοι τον φίλο, παρά να δείξετε τον θυμό σας.

Η αγάπη και η στοργή δυνητικά είναι κι αυτές καταστροφικές, επειδή σας τυφλώνουν μπροστά στα συχνά ιδιοτελή συμφέροντα εκείνων που δεν υποψιάζετε καθόλου ότι παίζουν ένα παιχνίδι εξουσίας. Δεν μπορείτε να καταπιέσετε τον θυμό ή την αγάπη, ούτε

Σκέφτηκα με τι μέσα,
με τι εξαπάτηση,
με πόσες ποικίλες
επιδεξιότητες, με τι
εργατικότητα οξύνει
ένας άνθρωπος το
πνεύμα του για να
παραπλανήσει έναν
άλλο, και μέσα από
αυτές τις παραλλαγές
ο κόσμος ομορφαίνει
ακόμα περισσότερο.
ΦΡΑΝΤΣΕΣΚΟ ΒΕΤΟΡΙ,
σύγχρονος και φίλος
του Μακιαβέλι, αρχές
16ου αιώνα

να αποφύγετε να τα αισθανθείτε, και δεν πρέπει να προσπαθήσετε. Αλλά πρέπει να προσέχετε πώς τα εκφράζετε και, το σημαντικότερο, δεν πρέπει ποτέ να επηρεάζουν κατ' οιονδήποτε τρόπο τα σχέδια και τις στρατηγικές σας.

Συναφής με την κυριαρχία στα συναισθήματά σας είναι η ικανότητα να αποστασιοποιείστε από την παρούσα στιγμή και να σκέφτεστε αντικειμενικά για το παρελθόν και το μέλλον. Όπως ο Ιανός, η διπρόσωπη ρωμαϊκή θεότητα που φύλαγε όλες τις πύλες και τις εισόδους, έτσι κι εσείς πρέπει να μπορείτε να κοιτάζετε ταυτόχρονα και προς τις δύο κατευθύνσεις, για να αντιμετωπίζετε καλύτερα τον κίνδυνο απ' όπου κι αν προέρχεται. Αυτό το πρόσωπο πρέπει να δημιουργήσετε για τον εαυτό σας - το ένα πρόσωπο να κοιτάζει συνεχώς προς το μέλλον και το άλλο προς το παρελθόν.

Για το μέλλον, το ρητό λέει, «Καμία μέρα χωρίς επαγρύπνηση». Τίποτα δεν πρέπει να σας αιφνιδιάζει, επειδή συνεχώς θα φαντάζεστε τα προβλήματα πριν προκύψουν. Αντί να περνάτε τον χρόνο σας ονειροπολώντας για το αίσιο τέλος του σχεδίου σας, πρέπει να κάνετε υπολογισμούς για κάθε πιθανή παραλλαγή και παγίδα που μπορεί να εμφανιστεί εκεί πέρα. Όσο πιο μακριά βλέπετε, τόσο περισσότερα βήματα μπροστά θα σχεδιάζετε, και τόσο πιο ισχυρός θα γίνεστε.

Το άλλο πρόσωπο του Ιανού κοιτάζει διαρκώς προς το παρελθόν - αν και όχι για να θυμάται τους παλιούς πόνους ή να κρατά κακία. Αυτό απλώς θα υπέσκαπτε τη δύναμή σας. Το μισό παιχνίδι είναι να μάθετε πώς να ξεχνάτε τα συμβάντα του παρελθόντος που σας κατατρώνε και θολώνουν τη λογική σας. Ο πραγματικός σκοπός του ματιού που κοιτάζει προς τα πίσω είναι να εκπαιδεύσετε συνεχώς - κοιτάζετε το παρελθόν για να μάθετε από εκείνους που προηγήθηκαν. (Τα πολλά ιστορικά παραδείγματα σε αυτό το βιβλίο θα βοηθήσουν πολύ σε αυτή τη διαδικασία.) Ύστερα, έχοντας κοιτάξει το παρελθόν, θα δείτε πιο καλά το τώρα, τις δικές σας πράξεις και τις πράξεις των φίλων σας. Είναι το πιο κρίσιμο σχολείο από το οποίο θα διδαχτείτε, επειδή προέρχεται από προσωπική εμπειρία.

Αρχίζετε εξετάζοντας τα λάθη που κάνατε στο παρελθόν, εκείνα που αποτέλεσαν τα πιο θλιβερά εμπόδια στην πορεία σας. Τα αναλύετε από τη σκοπιά των 48 νόμων της δύναμης και αντλείτε από αυτά ένα μάθημα κι έναν όρκο: «Ποτέ δεν θα επαναλάβω ένα τέτοιο

λάθος· ποτέ δεν θα ξαναπέσω στην ίδια παγίδα». Αν μπορείτε να αξιολογήσετε και να παρατηρήσετε τον εαυτό σας με αυτόν τον τρόπο, τότε μπορείτε να μάθετε πώς να σπάσετε τα μοτίβα του παρελθόντος – μια τρομερά πολύτιμη δεξιότητα.

Η δύναμη προϋποθέτει την ικανότητα να παίζετε με τα φαινόμενα. Για τον σκοπό αυτόν, πρέπει να μάθετε να φοράτε πολλές μάσκες και να έχετε μεγάλο απόθεμα τεχνασμάτων για εξαπάτηση. Η εξαπάτηση και η χρήση μασκών δεν πρέπει να σας φαίνεται κάτι άσχημο ή ανήθικο. Όλες οι ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις προϋποθέτουν την εξαπάτηση σε πολλά επίπεδα, και κατά κάποιους τρόπους αυτό που διαχωρίζει τους ανθρώπους από τα ζώα είναι η ικανότητά μας να λέμε ψέματα και να εξαπατούμε. Στους ελληνικούς μύθους, στον κύκλο της ινδικής Μαχαμπαράτα, στο μεσανατολίτικο έπος του Γιλγαμές, οι θεοί έχουν το προνόμιο να χρησιμοποιούν την τέχνη της εξαπάτησης· επί παραδείγματι, ένας σπουδαίος άνθρωπος, ο Οδυσσεάς, κρινόταν από την ικανότητά του να συναγωνίζεται την πονηριά των θεών, κλέβοντας μέρος της θεϊκής δύναμής τους με το να είναι ισάξιός τους στο πνεύμα και στην εξαπάτηση. Η εξαπάτηση είναι μια ανεπτυγμένη τέχνη του πολιτισμού και το πιο ισχυρό όπλο στο παιχνίδι της εξουσίας.

Δεν μπορείτε να πετύχετε στην εξαπάτηση αν δεν έχετε μια κάπως αποστασιοποιημένη προσέγγιση του εαυτού σας – αν δεν μπορείτε να είστε πολλοί διαφορετικοί άνθρωποι, φορώντας τη μάσκα που απαιτεί η μέρα και η στιγμή. Προσεγγίζοντας τόσο ευέλικτα την όψη των γεγονότων, όπως και τη δική σας, θα χάσετε μεγάλο μέρος της εσωστρεφούς δυσκινησίας που καθιλώνει τους ανθρώπους. Κάνετε το πρόσωπό σας τόσο εύπλαστο όσο και αυτό ενός ηθοποιού, προσπαθήστε να κρύβετε τις προθέσεις σας από τους άλλους, εξασκηθείτε στο να παρασύρετε τους άλλους σε παγίδες. Το παιχνίδι με τα φαινόμενα και η κατάκτηση της τέχνης της εξαπάτησης συγκαταλέγονται στις αισθητικές απολαύσεις της ζωής. Είναι επίσης βασικά συστατικά για την απόκτηση εξουσίας.

Αν η εξαπάτηση είναι το πιο ισχυρό όπλο στο οπλοστάσιό σας, τότε η υπομονή σε όλα τα πράγματα είναι η πιο κρίσιμη ασπίδα σας. Η υπομονή θα σας προστατεύσει από ηλίθιες γκάφες. Όπως και η τιθάσευση των συναισθημάτων σας, η υπομονή είναι μια δεξιότητα – δεν έρχεται φυσικά. Όμως τίποτα στην εξουσία δεν είναι φυσικό· η

*Δεν υπάρχουν αρχές· υπάρχουν μόνο συμβάντα.
Δεν υπάρχει καλό και κακό, υπάρχουν μόνο περιστάσεις.
Ο ανώτερος άνθρωπος υιοθετεί τα συμβάντα και τις περιστάσεις έτσι ώστε να τον καθοδηγήσουν.
Αν υπήρχαν αρχές και πάγιοι νόμοι, τότε τα έθνη δεν θα τα άλλαζαν όπως αλλάζουμε τα πουκάμισά μας, και δεν μπορούμε να περιμένουμε από έναν άνθρωπο να είναι σοφότερος απ' όλο το έθνος.*

ΟΝΟΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ,
1799-1850

εξουσία είναι πιο θεϊκή από οτιδήποτε άλλο στον φυσικό κόσμο. Και η υπομονή είναι η υπέρτατη αρετή των θεών, οι οποίοι δεν έχουν τίποτε άλλο παρά μόνο χρόνο. Όλα τα καλά θα συμβούν - το γρασίδι θα φυτρώσει ξανά, αν του δώσετε χρόνο και δείτε αρκετά μπροστά στο μέλλον. Η ανυπομονησία, από την άλλη μεριά, απλώς σας κάνει να φαίνεστε αδύναμοι. Είναι το κύριο εμπόδιο για την εξουσία.

Η εξουσία είναι κατ' ουσίαν αμοραλιστική και μία από τις πιο σημαντικές δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσετε είναι η ικανότητα να βλέπετε όχι το καλό ή το κακό, αλλά τις περιστάσεις. Η εξουσία είναι ένα παιχνίδι - αυτό πρέπει να το επαναλαμβάνουμε συνεχώς - και στα παιχνίδια δεν κρίνετε τον αντίπαλο από τις προθέσεις του, αλλά από τα αποτελέσματα των πράξεών του. Μετράτε τη στρατηγική του και τη δύναμή του με βάση αυτό που μπορείτε να δείτε και να αισθανθείτε. Πόσο συχνά οι προθέσεις κάποιου έγιναν θέμα μόνο και μόνο για να ακολουθήσει η παραπλάνηση και η εξαπάτηση! Τι σημασία έχει αν ένας άλλος παίκτης, ο φίλος σας ή ο αντίζηλός σας, είχε καλές προθέσεις και σκεφτόταν μόνο το καλό σας, αν τα αποτελέσματα των πράξεών του οδήγησαν στον χαμό και στη σύγχυση; Είναι φυσικό για τους ανθρώπους να καλύπτουν τις πράξεις τους με κάθε λογής δικαιολογίες, υποθέτοντας πάντα ότι ενήργησαν από καλοσύνη. Πρέπει να μάθετε να γελάτε μέσα σας κάθε φορά που το ακούτε αυτό και ποτέ να μην αναλώνετε κρίνοντας τις προθέσεις και τις πράξεις του άλλου μέσα από ένα σύνολο ηθικών κρίσεων που στην πραγματικότητα δεν είναι παρά μια πρόφαση για τη συσσώρευση δύναμης.

Πρόκειται για ένα παιχνίδι. Ο αντίπαλός σας κάθετα απέναντί σας. Και οι δύο συμπεριφέρεστε σαν κύριοι της καλής κοινωνίας, τηρείτε τους κανόνες του παιχνιδιού και δεν παίρνετε τίποτα προσωπικά. Παίζετε με στρατηγική και παρατηρείτε τις κινήσεις του αντιπάλου σας με όσο μεγαλύτερη ηρεμία μπορείτε να επιστρατεύσετε. Στο τέλος, θα εκτιμήσετε την ευγένεια αυτών με τους οποίους παίζετε περισσότερο από τις καλές και γλυκές προθέσεις τους. Εκπαιδεύστε το μάτι σας να παρακολουθεί τα αποτελέσματα των κινήσεών τους, τις εξωτερικές συνθήκες, και μη σας περισπά τίποτε άλλο.

Η μισή από τη μαεστρία της δύναμής σας προέρχεται από αυτά που δεν κάνετε, από αυτά στα οποία δεν επιτρέπετε στον εαυτό

σας να παρασυρθεί. Γι' αυτή τη δεξιότητα πρέπει να μάθετε να κρίνετε τα πάντα από το κόστος που έχουν για εσάς. Όπως έγραφε ο Νίτσε, «Η αξία ενός πράγματος μερικές φορές βρίσκεται όχι σε ό,τι πετυχαίνετε με αυτό, αλλά σε ό,τι πληρώσατε γι' αυτό - στο κόστος που έχει για εμάς». Ίσως πετύχετε τον στόχο σας, και μάλιστα έναν άξιο στόχο, αλλά με ποιο τίμημα; Να εφαρμόζετε παντού αυτό το κριτήριο, μέχρι και στο αν πρέπει να συνεργαστείτε με άλλους ανθρώπους ή να προστρέξετε σε βοήθειά τους. Τελικά, η ζωή είναι σύντομη, οι ευκαιρίες σπανίζουν και δεν έχετε απεριόριστη ενέργεια για να αντλήσετε. Από αυτή την άποψη, λοιπόν, ο χρόνος είναι εξίσου σημαντικό μέλημα. Μη σπαταλάτε ποτέ πολύτιμο χρόνο ή την ψυχική σας ηρεμία για τις υποθέσεις των άλλων - αυτό το τίμημα είναι υπερβολικά υψηλό.

Η εξουσία είναι ένα κοινωνικό παιχνίδι. Για να το μάθετε καλά και σε βάθος, πρέπει να αναπτύξετε την ικανότητα να μελετάτε και να κατανοείτε τους ανθρώπους. Όπως έγραψε ο στοχαστής και αυλικός του 17ου αιώνα Μπαλτάσαρ Γκρασιάν: «Πολλοί άνθρωποι αφιερώνουν χρόνο για να μελετήσουν τις ιδιότητες των ζώων ή των φυτών - πόσο πιο σημαντικό θα ήταν να μελετούμε τις ιδιότητες των ανθρώπων με τους οποίους πρέπει να ζήσουμε ή να πεθάνουμε!» Για να είστε άριστος παίκτης, πρέπει επίσης να είστε άριστος ψυχολόγος. Πρέπει να αναγνωρίζετε τα κίνητρα και να βλέπετε μέσα από το σύννεφο της σκόνης με το οποίο οι άνθρωποι περιβάλλουν τις πράξεις τους. Η κατανόηση των κρυφών κινήτρων τους είναι η σπουδαιότερη γνώση που μπορείτε να έχετε για να αποκτήσετε δύναμη. Σας ανοίγει αμέτρητες δυνατότητες εξαπάτησης, αποπλάνησης και χειραγώγησης.

Οι άνθρωποι έχουν άπειρη πολυπλοκότητα και μπορείτε να περάσετε μια ολόκληρη ζωή παρατηρώντας τους χωρίς ποτέ να τους κατανοήσετε πλήρως. Επομένως, είναι ακόμα πιο σημαντικό να αρχίσετε τώρα την εκπαίδευσή σας. Καθώς θα το κάνετε αυτό, πρέπει επίσης να έχετε κατά νου μια αρχή: Ποτέ μην κάνετε διακρίσεις ως προς το ποιον μελετάτε και ποιον εμπιστεύεστε. Κανέναν δεν πρέπει να τον εμπιστεύεστε απολύτως και πρέπει να τους μελετάτε όλους, συμπεριλαμβανομένων των φίλων και των αγαπημένων σας.

Τέλος, πρέπει να μάθετε να ακολουθείτε πάντα την έμμεση οδό προς την εξουσία. Να μεταμφιέζετε την πανουργία σας. Όπως μια

μπάλα του μπιλιάρδου που κάνει αρκετές καραμπόλες πριν βρει τον στόχο της, έτσι και οι κινήσεις σας πρέπει να είναι προσχεδιασμένες και καταστρωμένες με τον λιγότερο προφανή τρόπο. Εκπαιδεύοντας τον εαυτό σας να λειτουργεί έμμεσα, μπορείτε να ευδοκιμήσετε στη σύγχρονη αυλή και να εμφανίζεστε ως υπόδειγμα αξιοπρέπειας, ενώ θα είστε ο απόλυτος χειραγωγός.

Θεωρήστε τους *48 νόμους της δύναμης* ένα είδος εγχειριδίου για την τέχνη των πλάγιων μέσων. Οι νόμοι βασίζονται στα γραπτά ανδρών και γυναικών που έχουν μελετήσει και κατακτήσει το παιχνίδι της εξουσίας. Τα γραπτά αυτά καλύπτουν μια περίοδο άνω των τριών χιλιάδων ετών και δημιουργήθηκαν σε πολιτισμούς που διαφέρουν μεταξύ τους όσο η αρχαία Κίνα από την αναγεννησιακή Ιταλία· κι όμως, έχουν κοινά σημεία και θέματα, που όλα μαζί υποδηλώνουν μια ουσία της εξουσίας που ακόμη δεν έχει διατυπωθεί πλήρως. Οι 48 νόμοι της δύναμης είναι το απόσταγμα αυτής της συσσωρευμένης σοφίας και έχουν συλλεχθεί από κείμενα που έγραψαν οι πιο επιφανείς ειδήμονες της στρατηγικής (Σουν Τσου, Κλάουζεβιτς), πολιτικοί (Μπίσμαρκ, Ταλειράνδος), αυλικόι (Καστιλιόνε, Γκρασιάν), πλανευτές (Νινόν ντε λ' Ανκλό, Καζανόβας) και απατεώνες («Κίτρινο Παιδί» Γουέλ) στην Ιστορία.

Οι νόμοι έχουν μια βασική αφετηρία: Ορισμένες πράξεις αυξάνουν σχεδόν πάντα τη δύναμή σας (η τήρηση του νόμου), ενώ άλλες τη μειώνουν και μπορεί ακόμα και να μας καταστρέψουν (η παραβίαση του νόμου). Η παραβίαση και η τήρηση του νόμου εξηγούνται με ιστορικά παραδείγματα. Οι νόμοι είναι διαχρονικοί και οριστικοί.

Οι *48 νόμοι της δύναμης* μπορούν να χρησιμοποιηθούν με διάφορους τρόπους. Διαβάζοντας αυτό το βιβλίο από την αρχή ως το τέλος, μπορείτε να μάθετε για την εξουσία γενικά. Παρόλο που αρκετοί από τους νόμους ίσως φαίνεται να μην αφορούν άμεσα τη ζωή σας, με τον καιρό πιθανώς θα διαπιστώσετε ότι όλοι έχουν κάποια συνάφεια και ότι στην πραγματικότητα είναι αλληλένδετοι. Βλέποντας τη γενική εικόνα του θέματος, θα μπορέσετε να αξιολογήσετε καλύτερα τις δικές σας πράξεις στο παρελθόν και να αποκτήσετε μεγαλύτερο έλεγχο επί των άμεσων υποθέσεών σας. Η διεισδυτική ανάγνωση αυτού του βιβλίου θα σας εμπνεύσει για να σκέφτεστε και να αναθεωρείτε πολύ καιρό αφότου το τελειώσετε.

Επίσης, το βιβλίο έχει σχεδιαστεί για να μπορείτε να το ξεφυλλίζετε και να εξετάζετε τον νόμο που φαίνεται να σας αφορά ιδιαίτερος σε κάποια δεδομένη στιγμή. Ας πούμε ότι έχετε προβλήματα με έναν ανώτερό σας και δεν μπορείτε να καταλάβετε γιατί οι προσπάθειές σας δεν σας έχουν αποφέρει μεγαλύτερη ευγνωμοσύνη ή μια προαγωγή. Αρκετοί νόμοι αφορούν συγκεκριμένα τη σχέση αφέντη-υποτακτικού, και είναι σχεδόν σίγουρο ότι παραβαίνετε κάποιον απ' αυτούς. Διαβάζοντας αποσπασματικά τις αρχικές παραγράφους των 48 νόμων στα Περιεχόμενα, θα μπορέσετε να εντοπίσετε τον σχετικό νόμο.

Τέλος, μπορείτε να ξεφυλλίσετε το βιβλίο και να το διαβάσετε επιλεκτικά για τη διασκέδασή σας, για μια ευχάριστη περιπλάνηση στις αδυναμίες και στους άθλους των προκατόχων μας στην εξουσία. Μια προειδοποίηση, όμως, για όσους χρησιμοποιήσουν το βιβλίο γι' αυτόν τον σκοπό: Ίσως θα ήταν καλύτερα να κάνετε πίσω. Η εξουσία είναι απείρως πλανευτική και απατηλή με τον τρόπο της. Είναι ένας λαβύρινθος - το μυαλό σας αναλώνεται στην επίλυση των άπειρων προβλημάτων της και σύντομα θα συνειδητοποιήσετε ότι έχετε αποπροσανατολιστεί με έναν ευχάριστο τρόπο. Με άλλα λόγια, είναι πιο διασκεδαστικό αν την πάρετε στα σοβαρά. Μην πάρετε επιδερμικά ένα τόσο κρίσιμο θέμα. Οι θεοί της εξουσίας αποδοκιμάζουν το επιδερμικό· δίνουν την απόλυτη ικανοποίηση μόνο σε όσους μελετούν και συλλογίζονται και τιμωρούν εκείνους που αγγίζουν μόνο την επιφάνεια, ψάχνοντας για λίγη ευχαρίστηση.

Όποιος προσπαθεί να είναι πάντα καλός σίγουρα θα βρει τον όλεθρό του ανάμεσα στα πλήθη που δεν είναι καλά. Ως εκ τούτου, ο ηγεμόνας που θέλει να διατηρήσει την υψηλή θέση του πρέπει να μάθει πώς να μην είναι καλός και να χρησιμοποιεί αυτή τη γνώση, ή να αποφεύγει να τη χρησιμοποιήσει, ανάλογα με την αναγκαιότητα.

Ο Ηγεμόνας, Νικολό Μακιαβέλι, 1469-1527

ΝΟΜΟΣ

1

ΠΟΤΕ ΜΗΝ ΕΠΙΣΚΙΑΖΕΤΕ ΤΟΝ ΑΦΕΝΤΗ

ΚΡΙΣΗ

Πάντα να κάνετε αυτούς που είναι πάνω από εσάς να αισθάνονται άνετα και ανώτεροι. Όταν επιθυμείτε να τους ευχαριστήσετε και να τους εντυπωσιάσετε, μην το παρακάνετε επιδεικνύοντας τα ταλέντα σας, επειδή ίσως πετύχετε το αντίθετο – να προκαλέσετε φόβο και ανασφάλεια. Κάνετε τους αφέντες σας να μοιάζουν πιο λαμπροί απ' ό,τι είναι και θα φτάσετε στο απόγειο της δύναμης.

Η ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Ο Νικολά Φουκέ, υπουργός Οικονομικών κατά τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Λουδοβίκου ΙΔ', ήταν ένας γενναιόδωρος άνθρωπος που αγαπούσε τις πολυτελείς δεξιώσεις, τις όμορφες γυναίκες και την ποίηση. Επίσης, αγαπούσε το χρήμα, καθώς διήγε σπάταλο βίο. Ο Φουκέ ήταν έξυπνος και άκρως απαραίτητος στον βασιλιά, οπότε όταν πέθανε ο πρωθυπουργός Ζιλ Μαζαρέν το 1661, ο υπουργός Οικονομικών περίμενε ότι θα οριζόταν διάδοχός του. Αντιθέτως, ο βασιλιάς αποφάσισε να καταργήσει τη θέση. Αυτό και άλλα σημάδια έκαναν τον Φουκέ να υποψιαστεί ότι έπεφτε σε δυσμένεια, κι έτσι αποφάσισε να γίνει αρεστός στον βασιλιά διοργανώνοντας την πιο φαντασμαγορική δεξίωση που είχε δει ποτέ ο κόσμος. Ο φαινομενικός σκοπός της δεξίωσης ήταν να γιορτάσει την αποπεράτωση του μεγάρου του Φουκέ, του Βο λε Βικόντ, όμως ο πραγματικός λόγος ήταν να τιμήσει τον βασιλιά, τον επίτιμο προσκεκλημένο.

Στη δεξίωση παρευρέθηκαν οι πιο λαμπρόι ευγενείς της Ευρώπης και μερικά από τα σπουδαιότερα μυαλά της εποχής - ο Λαφοντέν, ο Λα Ροσφουκώ, η Μαντάμ ντε Σεβινιέ. Ο Μολιέρος έγραψε ένα θεατρικό για την περίπτωση, το οποίο θα ερμήνευε ο ίδιος προσωπικά στο τέλος της βραδιάς. Η δεξίωση ξεκίνησε με ένα πλούσιο γεύμα επτά πιάτων, με εδέσματα από την Ανατολή που δεν είχαν δοκιμαστεί ξανά στη Γαλλία, καθώς και με νέα πιάτα που δημιουργήθηκαν ειδικά για εκείνη τη βραδιά. Το γεύμα συνοδευόταν από μουσική που είχε παραγγείλει ο Φουκέ προς τιμήν του βασιλιά.

Μετά το γεύμα ακολούθησε περιήγηση στους κήπους του μεγάρου. Οι χώροι και τα σιντριβάνια του Βο λε Βικόντ επρόκειτο να αποτελέσουν έμπνευση για τις Βερσαλλίες.

Ο Φουκέ συνόδευσε προσωπικά τον νεαρό βασιλιά στους γεωμετρικά ευθυγραμμισμένους θάμνους και στα παρτέρια. Όταν έφτασαν στα κανάλια των κήπων, είδαν μια επίδειξη πυροτεχνημάτων, την οποία ακολούθησε η παράσταση του έργου του Μολιέρου. Η δεξίωση συνεχίστηκε ως αργά τη νύχτα και όλοι συμφώνησαν ότι ήταν η πιο εκπληκτική εκδήλωση που είχαν παρακολουθήσει ποτέ.

Την επόμενη μέρα, ο Φουκέ συνελήφθη από τον αρχηγό των σωματοφυλάκων του βασιλιά, τον Ντ' Αρτανιάν. Τρεις μήνες αργότερα πέρασε από δίκη επειδή έκλεβε από το θησαυροφυλάκιο της χώρας. (Στην πραγματικότητα, οι περισσότερες κλοπές για τις οποίες

κατηγορήθηκε είχαν γίνει για λογαριασμό του βασιλιά και με την άδεια του βασιλιά.) Ο Φουκέ κρίθηκε ένοχος και στάλθηκε στην πιο απομονωμένη φυλακή της Γαλλίας, ψηλά στα Πυρηναία, όπου πέρασε τα τελευταία είκοσι χρόνια της ζωής του στην απομόνωση.

Ερμηνεία

Ο Λουδοβίκος ΙΔ', ο Βασιλιάς Ήλιος, ήταν ένας υπερήφανος και αλαζόνας άνθρωπος, ο οποίος ήθελε πάντα να είναι το επίκεντρο της προσοχής· δεν μπορούσε να διανοηθεί ότι θα τον ξεπερνούσε κάποιος στην πολυτέλεια, και σίγουρα όχι ο υπουργός Οικονομικών του. Ο Λουδοβίκος επέλεξε για διάδοχο του Φουκέ τον Ζαν-Μπατίστ Κολμπέρ, έναν άνθρωπο διάσημο για τη φιλαργυρία του και για το γεγονός ότι παρέθετε τις πιο βαρετές δεξιώσεις στο Παρίσι. Ο Κολμπέρ φρόντιζε ώστε όσα χρήματα ήταν διαθέσιμα από το θησαυροφυλάκιο να πηγαίνουν κατευθείαν στα χέρια του Λουδοβίκου. Με τα χρήματα αυτά, ο Λουδοβίκος έχτισε ένα παλάτι ακόμα πιο μεγαλοπρεπές από του Φουκέ - το λαμπρότατο παλάτι των Βερσαλλιών. Χρησιμοποίησε τους ίδιους αρχιτέκτονες, διακοσμητές και σχεδιαστές κήπων. Και στις Βερσαλλίες ο Λουδοβίκος παρέθετε δεξιώσεις ακόμα πιο φαντασμαγορικές από εκείνη που κόστισε στον Φουκέ την ελευθερία του.

Ας εξετάσουμε την κατάσταση. Τη βραδιά της δεξίωσης, καθώς ο Φουκέ παρουσίαζε στον Λουδοβίκο το ένα θέαμα μετά το άλλο, το καθένα πιο μεγαλοπρεπές από το προηγούμενο, φανταζόταν ότι με αυτόν τον τρόπο αποδείκνυε στον βασιλιά την πίστη και την αφοσίωσή του. Όχι μόνο πίστευε ότι η δεξίωση θα του ξανάφερνε την εύνοια του βασιλιά, αλλά επίσης πίστευε ότι θα του έδειχνε την καλαισθησία, τις διασυνδέσεις και τη δημοτικότητά του, καθιστώντας τον απαραίτητο γι' αυτόν και δείχνοντας ότι θα γινόταν εξαιρετικός πρωθυπουργός. Αντιθέτως, όμως, κάθε καινούριο θέαμα, κάθε εγκωμιαστικό χαμόγελο που χάριζαν οι προσκεκλημένοι στον Φουκέ έκανε τον Λουδοβίκο να νομίζει ότι οι ίδιοι του οι φίλοι και οι υπήκοοι ήταν πιο γοητευμένοι από τον υπουργό Οικονομικών παρά από τον ίδιο και ότι ο Φουκέ στην πραγματικότητα του έτριβε στα μούτρα τον πλούτο και τη δύναμή του. Αντί να κολακεύσει τον Λουδοβίκο ΙΔ', η πλούσια δεξίωση του Φουκέ πρόσβαλε τη ματαιοδοξία του βασιλιά. Ο Λουδοβίκος δεν θα το παραδεχόταν σε κανέναν,

φυσικά – αντιθέτως, βρήκε ένα βολικό πρόσχημα για να απαλλαγεί από έναν άνθρωπο ο οποίος άθελά του τον είχε κάνει να νιώσει ανασφαλής.

Αυτή είναι η μοίρα, με τη μία ή την άλλη μορφή, όλων αυτών που διαταράσσουν την αίσθηση του εαυτού που έχει ο αφέντης τους, που υποσκάπτουν τη ματαιοδοξία του ή που τον κάνουν να αμφιβάλει για την υπεροχή του.

Όταν άρχισε η βραδιά, ο Φουκέ ήταν στα ουράνια.

Όταν πια τελείωσε, βρισκόταν στα τάρταρα.

Βολταίρος, 1694-1778

Η ΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Στις αρχές του 17ου αιώνα, ο Ιταλός αστρονόμος και μαθηματικός Γαλιλαίος βρέθηκε σε επικίνδυνη θέση. Εξαρτιόταν από τη γενναιοδωρία των μεγάλων ηγεμόνων για να χρηματοδοτήσει την έρευνά του και έτσι, όπως όλοι οι επιστήμονες της Αναγέννησης, μερικές φορές δώριζε τις εφευρέσεις και τις ανακαλύψεις του στους κορυφαίους προστάτες της εποχής. Κάποτε, για παράδειγμα, έκανε δώρο στον δούκα της Γκοντζάγκα μια στρατιωτική πυξίδα που είχε εφεύρει. Ύστερα αφιέρωσε στους Μεδίκους ένα βιβλίο που εξηγούσε τη χρήση της πυξίδας. Και οι δύο άρχοντες αισθάνθηκαν ευγνωμοσύνη και μέσω αυτών ο Γαλιλαίος μπόρεσε να βρει κι άλλους μαθητές για να διδάξει. Όσο σπουδαίες κι αν ήταν οι ανακαλύψεις του, ωστόσο, οι προστάτες του συνήθως τον αντάμειβαν με δώρα, όχι με μετρητά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια ζωή διαρκούς ανασφάλειας και εξάρτησης. Πρέπει να υπάρχει και ευκολότερος τρόπος, σκέφτηκε.

Το 1610 ο Γαλιλαίος βρήκε μια νέα στρατηγική, όταν ανακάλυψε τα φεγγάρια του Δία. Αντί να μοιράσει την ανακάλυψη στους προστάτες του –δίνοντας στον έναν το τηλεσκόπιο που είχε χρησιμοποιήσει, αφιερώνοντας ένα βιβλίο σε έναν άλλο και ούτω καθεξής–, όπως είχε κάνει στο παρελθόν, αποφάσισε να εστιάσει αποκλειστικά στους Μεδίκους. Επέλεξε τους Μεδίκους για έναν λόγο: Λίγο αφότου ο Κόζιμο Α' ίδρυσε τη δυναστεία των Μεδίκων το 1540, έκανε τον Δία, τον ισχυρότερο από τους θεούς, σύμβολο των Μεδίκων

- σύμβολο μιας εξουσίας που ξεπερνούσε την πολιτική και το τραπεζικό σύστημα, που συνδεόταν με την αρχαία Ρώμη και τις θεότητες της.

Ο Γαλιλαίος μετέτρεψε την ανακάλυψη των φεγγαριών του Δία σε ένα κοσμικό γεγονός που τιμούσε το μεγαλείο των Μεδίκων. Λίγο μετά την ανακάλυψη, ανακοίνωσε ότι «τα λαμπερά αστέρια [τα φεγγάρια του Δία] αποκαλύφθηκαν στους ουρανούς» με το τηλεσκόπιο του ταυτόχρονα με την ενθρόνιση του Κόζιμο Β'. Είπε ότι ο αριθμός των φεγγαριών -τέσσερα- ήταν σε αντιστοιχία με τον αριθμό των Μεδίκων (ο Κόζιμο Β' είχε τρία αδέρφια) και ότι τα φεγγάρια περιστρέφονταν γύρω από τον Δία, όπως οι τέσσερις γιοι γύρω από τον Κόζιμο Α', τον ιδρυτή της δυναστείας. Ήταν κάτι παραπάνω από σύμπτωση και έδειχνε ότι οι ίδιοι οι ουρανοί καθρέφτιζαν την άνοδο της δυναστείας. Αφού αφιέρωσε την ανακάλυψή του στους Μεδίκους, ο Γαλιλαίος παρήγγειλε ένα έμβλημα που παρίστανε τον Δία να κάθεται σε ένα σύννεφο με τα τέσσερα αστέρια να περιστρέφονται γύρω του και το παρουσίασε στον Κόζιμο Β' ως σύμβολο της σύνδεσής του με τα αστέρια.

Το 1610 ο Κόζιμο Β' έκανε τον Γαλιλαίο επίσημο φιλόσοφο και μαθηματικό της αυλής του, με πλήρη μισθό. Για έναν επιστήμονα, αυτό ήταν το επιστέγασμα ολόκληρης της ζωής του. Οι μέρες που παρακαλούσε για χορηγίες είχαν τελειώσει.

Ερμηνεία

Με μία κίνηση, ο Γαλιλαίος κέρδισε περισσότερα με αυτή τη στρατηγική απ' όσα είχε κερδίσει σε χρόνια επαιτείας. Ο λόγος είναι απλός: Όλοι οι αφέντες θέλουν να φαίνονται πιο λαμπροί από τους άλλους ανθρώπους.

Δεν τους ενδιαφέρει η επιστήμη ή η εμπειρική αλήθεια ή η πιο πρόσφατη εφεύρεση· τους ενδιαφέρει το όνομα και η δόξα τους. Ο Γαλιλαίος έδωσε στους Μεδίκους απείρως μεγαλύτερη δόξα συνδέοντας το όνομά τους με τις κοσμικές δυνάμεις απ' όση αν τους έκανε χορηγούς μιας καινούριας επιστημονικής συσκευής ή ανακάλυψης.

Οι επιστήμονες δεν γλιτώνουν από τις ταλαιπωρίες της αυλικής ζωής και του συστήματος των χορηγιών. Οι μεγάλες διανοητικές δυνάμεις τους μπορούν να κάνουν τον αφέντη να αισθανθεί ανασφαλής, λες και υπάρχει μόνο για να παρέχει τα κονδύλια - μια άσχημη,

ευτελής δουλειά. Ο παραγωγός ενός μεγάλου έργου θέλει να νιώσει ότι είναι κάτι περισσότερο από απλός χρηματοδότης. Θέλει να φαίνεται δημιουργικός και ισχυρός, αλλά και πιο σημαντικός από το έργο που παράγεται εν ονόματί του. Αντί για ανασφάλεια, πρέπει να του προσφέρετε δόξα. Ο Γαλιλαίος δεν αμφισβήτησε το πνευματικό κύρος των Μεδίκων με την ανακάλυψή του, ούτε τους έκανε να αισθανθούν με κάποιον τρόπο κατώτεροι· τους έβαλε κυριολεκτικά ανάμεσα στ' άστρα, τους έκανε να λάμπουν εκτυφλωτικά ανάμεσα στις αυλές της Ιταλίας. Δεν επισκίασε τον αφέντη, τον έκανε να επισκιάσει όλους τους άλλους.

ΤΑ ΚΛΕΙΔΙΑ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

Όλοι έχουν ανασφάλειες. Όταν εμφανίζεστε στον κόσμο και επιδεικνύετε τα ταλέντα σας, είναι φυσικό να προκαλείτε κάθε λογής απέχθεια, φθόνο και άλλες εκδηλώσεις ανασφάλειας. Αυτό είναι αναμενόμενο. Δεν μπορείτε να περάσετε τη ζωή σας ανησυχώντας για τα μικροπρεπή αισθήματα των άλλων. Με εκείνους που βρίσκονται πάνω από εσάς όμως πρέπει να ακολουθήσετε διαφορετική προσέγγιση: Όταν πρόκειται για δύναμη, το να ξεπεράσετε τον αφέντη είναι ίσως το χειρότερο λάθος.

Μην ξεγελιέστε πιστεύοντας ότι η ζωή έχει αλλάξει πολύ από την εποχή του Λουδοβίκου ΙΔ' και των Μεδίκων. Εκείνοι που αποκτούν υψηλές θέσεις στη ζωή είναι σαν τους βασιλείς και τις βασίλισσες. Θέλουν να αισθάνονται ασφαλείς στη θέση τους και ανώτεροι από τους γύρω τους σε εξυπνάδα, αιχμηρό πνεύμα και γοητεία. Πρόκειται για μια θανατηφόρα αλλά συνηθισμένη πλάνη να πιστεύετε ότι, δείχνοντας και επιδεικνύοντας τα χαρίσματα και τα ταλέντα σας, θα κερδίσετε τη συμπάθεια του αφέντη. Ίσως προσποιηθεί ότι τα εκτιμά, αλλά με την πρώτη ευκαιρία θα σας αντικαταστήσει με κάποιον λιγότερο ευφυή, λιγότερο ελκυστικό, λιγότερο απειλητικό, όπως ακριβώς ο Λουδοβίκος ΙΔ' αντικατέστησε τον σπινθηροβόλο Φουκέ με τον χλιαρό Κολμπέρ. Κι όπως συνέβη με τον Λουδοβίκο, δεν θα παραδεχτεί την αλήθεια, αλλά θα βρει μια πρόφαση για να απαλλαγεί από την παρουσία σας.

Αυτός ο νόμος περιλαμβάνει δύο κανόνες που πρέπει να τους καταλάβετε. Πρώτον, μπορεί ακούσια να επισκιάσετε έναν αφέντη

απλώς με το να είστε ο εαυτός σας. Υπάρχουν αφέντες που είναι πιο ανασφαλείς από άλλους, τερατωδώς ανασφαλείς· μπορεί να τους ξεπερνάτε φυσικά με τη γοητεία και τη χάρη σας.

Κανένας δεν είχε περισσότερα φυσικά χαρίσματα από τον Αστόρε Μανφρέντι, τον πρίγκιπα της Φαέντσα. Ήταν ο ωραιότερος από όλους τους νεαρούς πρίγκιπες της Ιταλίας και αιχμαλώτιζε τους υπηκόους του με τη γενναιοδωρία και το ανοιχτό πνεύμα του.

Το έτος 1500, ο Καίσαρας Βοργίας πολιόρκησε τη Φαέντσα. Όταν η πόλη παραδόθηκε, οι πολίτες περίμεναν τα χειρότερα από τον άσπλαχνο Βοργία, ο οποίος όμως αποφάσισε να λυπηθεί την πόλη: Απλώς κατέλαβε το φρούριό της, δεν εκτέλεσε κανέναν από τους πολίτες της και επέτρεψε στον πρίγκιπα Μανφρέντι, που τότε ήταν δεκαοχτώ ετών, να παραμείνει στην αυλή του, σε απόλυτη ελευθερία.

Μερικές εβδομάδες αργότερα, όμως, στρατιώτες μετέφεραν τον Αστόρε Μανφρέντι σε μια ρωμαϊκή φυλακή. Έναν χρόνο μετά, βρέθηκε το πτώμα του στον ποταμό Τίβερη, με μια πέτρα δεμένη στον λαιμό. Ο Βοργίας δικαιολόγησε τη φριχτή πράξη με κάποια κατασκευασμένη κατηγορία για προδοσία και συνωμοσία, όμως το πραγματικό πρόβλημα ήταν η διαβόητη ματαιοδοξία και η ανασφάλειά του. Ο νεαρός τον ξεπερνούσε χωρίς καν να προσπαθεί. Δεδομένων των φυσικών χαρισμάτων του Μανφρέντι, η απλή παρουσία του πρίγκιπα έκανε τον Βοργία να φαίνεται λιγότερο ελκυστικός και χαρισματικός. Το μάθημα είναι απλό: Αν δεν μπορείτε να μην είστε γοητευτικοί και ανώτεροι, τότε πρέπει να μάθετε πώς να αποφεύγετε τέτοια τέρατα ματαιοδοξίας. Είτε αυτό είτε να βρείτε έναν τρόπο να καλύπτετε τα καλά γνωρίσματά σας όταν είστε δίπλα σε έναν Καίσαρα Βοργία.

Δεύτερον, ποτέ μη φανταστείτε ότι μπορείτε να κάνετε ό,τι θέλετε επειδή σας αγαπά ο αφέντης σας. Θα μπορούσαν να γραφτούν ολόκληρα βιβλία για ευνοούμενους που έπεσαν σε δυσμένεια επειδή θεώρησαν τη θέση τους δεδομένη, επειδή τόλμησαν να λάμψουν πιο δυνατά. Στην Ιαπωνία των τελών του 16ου αιώνα, ο ευνοούμενος του αυτοκράτορα Χιντεγιόσι ήταν ο Σεν νο Ρίκιου. Ήταν ο κορυφαίος καλλιτέχνης της τελετής του τσαγιού, η οποία είχε γίνει έμμονη ιδέα στην αριστοκρατία, έμπιστος σύμβουλος του Χιντεγιόσι, είχε το δικό του διαμέρισμα στο παλάτι και τον τιμούσαν σε

όλη την Ιαπωνία. Όμως το 1591 ο Χιντεγιόσι έβαλε να τον συλλάβουν και τον καταδίκασε σε θάνατο. Ο Ρίκιου πρόλαβε και αυτοκτόνησε. Η αιτία γι' αυτή τη μεταστροφή ανακαλύφθηκε αργότερα: Φαίνεται πως ο Ρίκιου, πρώην αγρότης και μετέπειτα ευνοούμενος της αυλής, είχε βάλει να φτιάξουν ένα ξύλινο άγαλμα του εαυτού του που τον παρουσίαζε να φορά σανδάλια (δείγμα αριστοκρατικής καταγωγής) και να ποζάρει αγέρωχα. Είχε τοποθετήσει το άγαλμα στον πιο σημαντικό ναό εντός των τειχών του παλατιού, έτσι ώστε να φαίνεται καθαρά από τα μέλη του βασιλικού οίκου που περνούσαν συχνά από εκεί. Αυτό φανέρωνε στον Χιντεγιόσι ότι ο Ρίκιου δεν είχε αίσθηση των ορίων. Θεωρώντας ότι είχε τα ίδια δικαιώματα με τους ανώτερους αριστοκράτες, είχε ξεχάσει ότι η θέση του εξαρτιόταν από τον αυτοκράτορα και είχε φτάσει να πιστεύει ότι την είχε κερδίσει μόνος του. Επρόκειτο για ασυγχώρητη παρερμηνεία της σημασίας του και το πλήρωσε με τη ζωή του. Να θυμάστε το εξής: Ποτέ μη θεωρείτε τη θέση σας δεδομένη και μη σας φουσκώσουν τα μυαλά οι εύνοιες που λαμβάνετε.

Γνωρίζοντας τους κινδύνους που υπάρχουν όταν επισκιάζετε τον αφέντη σας, μπορείτε να αξιοποιήσετε αυτόν τον νόμο προς όφελός σας. Κατ' αρχάς, πρέπει να κολακεύετε και να εγκωμιάζετε τον αφέντη σας. Η απροκάλυπτη κολακεία μπορεί να είναι αποτελεσματική, αλλά έχει τα όριά της: είναι πολύ άμεση και προφανής και φαίνεται άσχημη στους άλλους αυλικούς. Η διακριτική κολακεία είναι πολύ πιο ισχυρή. Αν, για παράδειγμα, είστε πιο ευφυής από τον αφέντη σας, να δείχνετε το αντίθετο: Κάντε τον να φαίνεται πιο ευφυής από εσάς. Φερθείτε με αφέλεια. Προσποιηθείτε ότι χρειάζεστε την εμπειρία του. Κάνετε αθώα λάθη που δεν θα σας ζημιώσουν μακροπρόθεσμα, αλλά θα σας δώσουν την ευκαιρία να ζητήσετε τη βοήθειά του. Οι αφέντες λατρεύουν αυτά τα αιτήματα. Ο αφέντης που δεν μπορεί να σας χαρίσει τα δώρα της εμπειρίας του ίσως σας αντιμετωπίσει κακοπροαίρετα και μνησικάκα.

Αν οι ιδέες σας είναι πιο δημιουργικές από αυτές του αφέντη σας, τότε αποδώστε τες σε αυτόν, όσο το δυνατόν με πιο δημόσιο τρόπο. Κάνετε σαφές ότι η συμβουλή σας είναι απλώς μίμηση της δικής του συμβουλής.

Αν είστε πιο πνευματώδης από τον αφέντη σας, δεν πειράζει να παίξετε τον ρόλο του γελωτοποιού της αυλής, αλλά μην τον κάνετε

να δείχνει ψυχρός και δύστροπος συγκριτικά. Απαλύνετε το χιούμορ σας αν χρειαστεί και βρείτε τρόπους να τον κάνετε να φαίνεται αυτός η πηγή της ψυχαγωγίας και του κεφιού. Αν είστε εκ φύσεως πιο κοινωνικός και γενναιόδωρος από τον αφέντη σας, προσέξτε να μη γίνετε το σύννεφο που θα κρύψει την ακτινοβολία του από τους άλλους. Πρέπει να φαίνεται σαν τον ήλιο γύρω από τον οποίο περιστρέφονται όλοι, να ακτινοβολεί δύναμη και λάμψη, να είναι το κέντρο της προσοχής. Αν χρειαστεί να τον ψυχαγωγήσετε, τότε, επιδεικνύοντας τα περιορισμένα μέσα σας, ίσως κερδίσετε τη συμπάθειά του. Κάθε προσπάθεια να τον εντυπωσιάσετε με τη χάρη και τη γενναιοδωρία σας μπορεί να αποβεί μοιραία: Μάθετε από τον Φουκέ ή πληρώστε το τίμημα.

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, δεν είναι αδυναμία να μεταμφιέζετε τα δυνατά σημεία σας, αν τελικά σας οδηγούν στην εξουσία. Αφήνοντας τους άλλους να σας επισκιάσουν, διατηρείτε τον έλεγχο αντί να γίνετε θύμα της ανασφάλειάς τους. Όλα αυτά θα αποδειχθούν χρήσιμα τη μέρα που θα αποφασίσετε να ανεβείτε πιο πάνω από την κατώτερη θέση σας. Αν, όπως ο Γαλιλαίος, μπορείτε να κάνετε τον αφέντη σας να λάμψει ακόμα περισσότερο μπροστά στα μάτια των άλλων, τότε θα είστε θεόσταλτος και θα προαχθείτε ακαριαία.

Ε ι κ ό ν α :

Τα Άστρα στον Ουρανό.

Μπορεί να υπάρχει μόνο ένας
Ήλιος τη φορά. Να μην κρύβετε πο-
τέ το φως, ούτε να ανταγωνίζεστε τη
λαμπρότητα του Ήλιου· αντίθετα, πρέ-
πει να χάνετε μέσα στον ουρανό
και να βρίσκετε τρόπους να εντεί-
νετε την ακτινοβολία του
άστρου του αφέντη.

Εξουσία: Αποφύγετε να επισκιάσετε τον αφέντη. Κάθε εκδήλωση ανωτερότητας είναι απεχθής, αλλά η ανωτερότητα του υπηκόου έναντι του αφέντη του δεν είναι μόνο ανόητη, είναι και μοιραία.

Πρόκειται για ένα μάθημα που μας διδάσκουν τα αστέρια στον ουρανό - μπορεί να είναι συγγενικά με τον Ήλιο και εξίσου λαμπερά, αλλά δεν εμφανίζονται ποτέ στην παρέα του (Μπαλτάσαρ Γκρασιάν, 1601-1658).

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ

Δεν μπορείτε να ανησυχείτε μήπως ταράξετε κάθε άτομο που συναντάτε, αλλά πρέπει να είστε επιλεκτικά σκληροί. Αν ο ανώτερός σας είναι ένας αστέρας που δύνει, τότε δεν έχετε να φοβάστε τίποτε αν λάμψετε περισσότερο από αυτόν. Μην είστε ελεήμονες - ο αφέντης σας δεν είχε τέτοιους ενδοιασμούς κατά τη δική του ανηλεή αναρρίχηση στην κορυφή. Εκτιμήστε τη δύναμή του. Αν είναι αδύναμος, επιταχύνετε διακριτικά την πτώση του: Υπερβείτε τον σε πράξεις, γοητεία και εξυπνάδα σε κρίσιμες στιγμές. Αν είναι πολύ αδύναμος και έτοιμος να πέσει, αφήστε το να εξελιχθεί ομαλά. Μη ρισκάρете να ξεπεράσετε κάποιον αδύναμο ανώτερο - ίσως φανεί άσπλαχνο ή μνησικάκο. Αλλά αν ο αφέντης σας είναι ακλόνητος στη θέση του, όμως εσείς ξέρετε πως είστε πιο ικανοί, τότε περιμένετε να έρθει η ώρα σας και κάνετε υπομονή. Η φυσική πορεία των πραγμάτων είναι ότι η εξουσία τελικά σβήνει και εξασθενεί. Ο αφέντης σας κάποια στιγμή θα πέσει, κι αν παίξετε τα χαρτιά σας σωστά, τότε θα ζήσετε περισσότερο και μια μέρα θα τον επισκιάσετε.